

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra biblických věd

Diplomová práce

MÉŠOVA STÉLA A JEJÍ PŘÍNOS
K INTERPRETACI
TŘETÍ KAPITOLY DRUHÉ KNIHY KRÁLOVSKÉ

Vedoucí práce: ThLic. Adam Mackerle

Autor práce: Veronika Kučerová

Studijní obor: Teologie

Forma studia: Prezenční

Ročník: 6.

2010

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury, jež jsou uvedeny v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

15. dubna 2010

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce ThLic. Adamu Mackerlemu za velkou trpělivost, ochotu a cenné připomínky při psaní mé práce. Dále děkuji Mgr. Michaele Klimešové, která mi poskytla informace o své diplomové práci a další podněty pro mou vlastní práci. Velký dík patří také mé rodině, která měla se mnou trpělivost a podporovala mě v mých studiích.

Obsah

Úvod	4
1. Analýza 2 Král 3,1 – 27	7
1.1 Kontext	7
1.2 Hebrejský text	10
1.3 Rozdělení textu	20
1.4 Osnova	30
1.5 Literární druh	33
1.6 Vlastní překlad textu	36
1.7 Závěrečné shrnutí	38
2. Analýza Měšovy stély	41
2.1 Objevení Měšovy stély	42
2.2 Text Měšovy stély	44
2.4 Struktura textu	48
2.5 Literární druh	57
2.6 Vlastní překlad textu	63
2.7 Závěrečné shrnutí	65
3. Porovnání obou textů	67
Závěr	72
Seznam použité literatury	73

Úvod

Tato diplomová práce se bude zabývat dvěma starověkými texty. První z nich je nám velice dobře známý, jedná se o třetí kapitolu Druhé knihy královské (dále jen 2 Král 3), dalším textem je moábský památník zvaný Měšova stéla, který již tak povědomý není.

Jeden z důvodů, který vedl k volbě tématu diplomové práce z oblasti biblistiky, byl blízký vztah k hebrejskému jazyku a keneánským jazykům obecně. A rovněž také touha porozumět událostem nejstarších dějin, o nichž nám vypovídají pouze zlomky různých nálezů. V neposlední řadě také stála snaha zpracovat téma týkající se biblických dějin, které jsou vždy doprovázeny otázkami a nejistotou ohledně jednotlivých biblických výpovědí.

Druhá kniha královská vznikala v průběhu 7. století před Kristem a ve své třetí kapitole vypráví o válečném tažení krále Jórama a jeho spojenců proti moábskému králi, během kterého se setkává s prorokem Elišou. K této události však došlo asi v 9. století před Kristem, vidíme tedy, že autor Knihy královské není přímým svědkem popisované události, ale při jejím sepisování vycházel z pramenů, které měl ve své době k dispozici¹. V této kapitole diplomové práce budeme vycházet především z jednotlivých německých a českých komentářů ke Starému Zákonu.

Měšova stéla naproti tomu vzniká v 9. století před Kristem a obsahuje záznam o úspěšných počinech, které vykonal moábský král Měša během svého panování. Stéla se mj. zmiňuje o vojenském střetu mezi králem Měšou a nejmenovaným izraelským králem, dle mnohých odborníků² se jedná o tentýž vojenský konflikt,

---

¹ NA'AMAN, N., *The contribution of royal inscriptions for a re-evaluation of the Book of Kings as a historical source*, str. 4: v důsledku závislosti autora na zdrojích někteří odborníci vyjádřili pochybnosti ohledně historicity biblických popisů událostí 10. a 9. století před Kristem.

² Tento názor zastává většina odborníků. V literatuře, s níž budeme pracovat, se odborníci shodují v tom názoru, že se jedná o líčení téže události z dvou různých pohledů, někteří to tvrdí s větší jistotou, jiní opatrněji, ale žádný nezastává opačné stanovisko, že by se jednalo o dvě odlišné události.

který je popisován v 2 Král 3. V druhé kapitole se budeme především opírat o anglické a německé články a o několik anglických knih. Co se týče českých publikací, zabývající se problematikou Měšovy stély, k dispozici budeme mít pouze dvě české publikace. Knihu *Starosemitské nápisy* od Dr. V. Šandy, který Měšově stéle věnoval jednu kapitolu (tato kniha vznikla již v roce 1912³); a diplomovou práci *Měšova stéla, překlad a analýza epigrafického textu* od studentky Evangelické teologické fakulty v Praze Michaely Klimešové.⁴

Naším hlavním úkolem bude zaměřit se především na zmínku o vojenském střetu mezi Izraelem a Moábem a odpovědět na otázku: Jde skutečně o dvojí líčení shodné události, či nikoliv?

Jak tedy budeme v naší práci postupovat? Oběma texty se budeme zabývat z pohledu synchronní literární analýzy. První kapitola této diplomové práce bude věnována 2 Král 3,1-27. Nejprve se seznámíme s kontextem, ve kterém se tato kapitola v Druhé knize královské nachází. Poté bude následovat vlastní rozdělení struktury textu a určení osnovy. Od stanovení struktury se bude v následujícím oddílu odvíjet určení literárního druhu. Díky tomu poznáme, co autor chce svým čtenářům sdělit a co slouží pouze jako pozadí, na kterém se hlavní dějová linie odehrává.

Analýze Měšovy stély bude vyhrazena druhá kapitola této práce. Na začátku se zmíníme o jejím objevení, poté podobně jako v předchozí kapitole bude následovat rozdělení struktury textu a na závěr určení literárního druhu. Měšova stéla spadá do skupiny nápisů Blízkého Východu, naším úkolem bude zjistit, o jaký typ nápisu se jedná. Teprve poté, až budeme mít před sebou stélu definovanou literárním žánrem⁵, můžeme stanovit, co je její hlavní výpověď.

---

³ ŠANDA, V., *Starosemitské nápisy*, str. 199 – 204.

⁴ KLIMEŠOVÁ, M., *Měšova stéla, překlad a analýza epigrafického textu*. Diplomová práce.

⁵ Otázkou ovšem je, do jaké míry lze Měšovu stélu do určitého literárního žánru zařadit, když se nám její text nedochoval celý. I tímto problémem se budeme podrobněji zabývat v druhé kapitole této práce.

Součástí práce bude i vlastní překlad obou zkoumaných textů, neboť oba texty obsahují některé sporné a nejasné výrazy (týká se to především Méšovy stély, jejíž text je značně poškozen a některá slova jsou konjekturami), abychom tak mnohem lépe danému textu porozuměli.

V závěrečné, třetí kapitole, budeme již mít před sebou dva texty, zasazené do literárního žánru a se stanovenou hlavní výpovědí. Následně se budeme zabývat srovnáním obou analyzovaných textů s konkrétním zaměřením se na zmínku o izraelsko-moábském vojenském konfliktu. Na úplném konci bychom měli dojít ke konečné odpovědi na výše uvedenou otázku.

1. Analýza 2 Král 3,1-27

Nyní přistupujeme k první kapitole naší diplomové práce – k literární analýze 2 Král 3. Na samém počátku práce je potřeba stanovit kontext, v němž se třetí kapitola ve vyprávění událostí, které Druhá kniha královská obsahuje, nachází. Po stanovení kontextu poznáme, zda budeme dále pracovat s příběhem jako uzavřeným celkem, nebo zda se jedná o součást určitého širšího bloku vyprávění.

Teprve až poznáme, s jakým textem budeme pracovat, můžeme pokračovat dále - pokusíme se stanovit strukturu textu a rozdělit jej do jednotlivých částí, následovat bude stanovení osnovy příběhu. Od rozdělení do jednotlivých částí se bude odvíjet i určení literárního druhu analyzovaného textu a stanovení hlavní a vedlejší výpovědi textu. Tak bychom měli poznat, zda zpráva o vojenském konfliktu mezi Izraelem a Moábem je to hlavní, co nám chce autor sdělit.

1.1 KONTEXT

Jelikož je příběh odehrávající se ve třetí kapitole součástí širšího rámce vyprávěných příběhů, je důležité nejprve se zaměřit na kontext, ve kterém se tato kapitola v Druhé knize královské nachází. Uvidíme, zda se jedná o uzavřený samostatný příběh – mající začátek, střed a konec – nebo jde o část určitého širšího celku vyprávění. Kapitole třetí předchází události, jež se odehrávají ve vyprávění **2,1-25**.

Verše 1-18 – Bůh se rozhodl vzít k sobě proroka Elijáše. Ten ví, že se blíží konec jeho pozemského života, a vydává se na svou poslední pouť. Putuje z Gilgalu do Bét-elu a do Jericha. Je doprovázen Elišou, jenž také ví, že se blíží konec Elijášova života, a odmítá jej odpustit. V Bét-elu a v Jerichu společně navštěvují prorocké žáky, kteří již také tuší, co se má stát.

V Jerichu sestupuje Elijáš, opět doprovázen neodbytným Elišou, k Jordánu. Ani jeden z nich netuší, že je tajně sleduje padesát prorockých žáků. Když dorazí

k Jordánu, Elijáš vezme svůj kabát, udeří jím do vod Jordánu a ty se rozestoupí. Oba pak mohou suchou nohou projít skrz. Cestou se ptá Elijáš Eliši, co pro něj má udělat, dříve než bude vzat z tohoto světa. Ten mu odpovídá: „*At' je na mně dvojnásobný díl tvého ducha!*“⁶ Stejný obrat se nachází v Dt 21, 17, kde se mluví o dvojnásobném dílu pro prvorozeného syna. Tak se patrně i zde Eliša hlásí o své prvorozenecké právo.⁷ Elijáš mu jej slibuje, ale stanovuje si jednu podmínku, Eliša musí vidět, jak bude vzat do nebe.

A tak spolu pokračují Elijáš s Elišou v cestě a vzájemně rozmlouvají, když tu náhle jsou od sebe odděleni ohnivým vozem s ohnivými koňmi a Elijáš je za bouře⁸ vzat do nebe. Z příběhu vyplývá ten fakt, že Elijáš nezažívá smrt jako každý jiný člověk, ale je vzat přímo do společenství s Bohem.⁹ Elišův následný křik je důkazem toho, že viděl vše, co se událo, a na znamení smutku si roztrhává šat.¹⁰ Eliša tak splnil podmínku, stanovenou jeho učitelem Elijášem a obdržel to, oč požádal – dvojnásobný díl Elijášova ducha. Posléze bere Elijášův kabát a podobně jako před tím jeho učitel s ním udeří do vod Jordánu a ty se rozestoupí.

Toto dění z dálky pozorovali i proroctví žáci a nazvali Elišu nositelem ducha Elijášova. Oni však neviděli, jak byl Elijáš vzat do nebe. Domnívají se, že Elijáš byl uchvácen Božím duchem a přenesen na jiné místo a chtějí jej nalézt. Naléhají proto na Elišu, který je od jejich počínání zrazuje, nakonec jim však dává svolení

---

⁶ Biblické citáty jsou převzaty z Českého ekumenického překladu, kromě citací z 2 Král 3, které jsou vlastní.

⁷ Srov. STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRVY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon*, překlad s výkladem, *Knihy královské a Druhá paralipomenon*, str. 190.

⁸ PÍPAL, B., *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*, str. 119: סערה / סער – víchř, víchřice. STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRVY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon*, překlad s výkladem, *Knihy královské a Druhá paralipomenon*, str. 189: bouře je znamením bezprostřední Boží přítomnosti.

⁹ Srov. HENTSCHEL, G., *2 Könige*, Die Neue Echter Bibel, str. 9.

¹⁰ Srov. WÜRTHWEIN, E., *Die Bücher der Könige, 1. Kön. 17-2. Kön. 25*, Das Alte Testament Deutsch, str. 275.

k tomu, aby se Elijáše pokusili nalézt, ač sám ví, že jej nenaleznou, neboť Elijáš již není na této zemi. Po marném pátrání se proročtí žáci vrací zpět k Elišovi.

Verše 19-22 – Tyto verše vyprávění o Elišově zázraku uzdravení vody. Můžeme říci, že se jedná o jakýsi důkaz toho, že duch Elijáše skutečně přestoupil na Elišu, a nikoliv na ten kabát, kterým před tím udeřil do vod Jordánu.

Mužové z města Jericha prosí Elišu o pomoc. Přestože se jim v jejich městě žije krásně, trápí je špatná voda. Eliša se rozhodl jim pomoci, žádá, aby mu přinesli mísu se solí, s jejíž pomocí vodu uzdravuje¹¹. Lidé ve starověku již znali účinky soli, především to že zabraňuje rozkladu, ale tento její účinek si vysvětlovali tak, že zahání temné síly a přikládali jí velkou moc. Sůl byla i nedílnou součástí náboženských obřadů.¹²

Verše 23-25 – Z Jericha Eliša putuje do Bét-elu a cestou potkává malé chlapce, kteří se mu pošklebují. Proklíná je proto ve jménu Hospodinově. Sotva tak učinil, objevily se dvě medvědice, které roztrhaly 42¹³ z chlapců. Tento příběh nám ukazuje, že Eliša dostal nejen dar konat zázraky, ale také dar proklínat. Z Bét-elu se Eliša odebral do Samaří. Odkud na začátku třetí kapitoly vytáhl král Joram proti králi Moábu Měšovi.

Po kapitole třetí, která končí návratem Izraelských vojsk do své země, následuje kapitola čtvrtá, v níž je líčen další z příběhů proroka Eliši. Zaměříme se na verše **1-7**, jejichž děj se již odehrává na odlišeném místě a v jiném čase než děj

---

¹¹ HENTSCHEL, G., 2 *Könige*, Die Neue Echter Bibel, str. 10: srov. Ex 15,23-25 – Izrael doputoval do Mary, kde byla hořká voda, která se nedala pít, Mojžíš prosil Hospodina o pomoc, ten mu ukázal dřevo, které Mojžíš hodil do vody, a ona se uzdravila.

¹² Srov. Lev 2,13: „Každý dar své přídavné oběti soli osolíš. Nenecháš svou přídavnou oběť bez soli smlouvy svého Boha. S každým svým darem přineseš sůl.“ Num 18, 19: „Všechny oběti pozdvihování svatých darů, které pozdvihují Izraelci k Hospodinu, dávám tobě a s tebou i tvým synům a dcerám provždy platným nařízením. Je to smlouva potvrzená solí, provždy platná před Hospodinem pro tebe i pro tvé potomstvo.“

¹³ STAROŽÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon*, překlad s výkladem, *Knihy královské a Druhá paralipomenon*, str. 193: „Číslo čtyřicet dvě je nápadné, je to číslo symbolické, které zřejmě znamená dokonalou záhubu (sr Sd 12,6 2Kr 10,44)....“

kapitoly třetí. Tento příběh je podobný vyprávění z 1 Král 17,8-16 – tam Elijáš žádá vdovu o chléb, ta mu však odvětí, že nemá dostatek mouky a oleje na to, aby upekla chléb. Elijáš tedy činí zázrak, rozmnožuje potraviny potřebné k upečení chleba, aby vdova měla dostatek chleba pro něj, ale i pro sebe a své děti.

V příběhu 4,1-7 vdova potřebuje peníze proto, aby zaplatila dluh, který má u věřitele a v jehož důsledku jí hrozí, že mu bude muset dát své děti. Dle izraelského práva mohla vdova své děti prodat jako otroky na dobu šesti let (viz Ex 21,2n a Dt 15,12n), a tím vlastně uhradit své dluhy, po šesti letech mohly být děti propuštěny na svobodu.¹⁴

Příběh nám ukazuje tu skutečnost, že někteří z Elišových žáků byli ženatí a měli rodinu.

Verš 1 - Za Elišou přichází vdova po jednom z jeho žáků, která se ocitla v existenciální tísní, a žádá jej o pomoc.

Verše 2-7 – Smrtí svého muže totiž přišla vdova o svého živitele, proto se s důvěrou obrací na jeho učitele Elišu. Ten vdově pomáhá, přikazuje jí přinést nádobu s olejem, kterou má doma, a poté všechny nádoby, které sežene. Poté Eliša rozmnožuje přinesený olej tak, aby jím byly naplněny všechny shromážděné nádoby. Vdova poté mohla olej prodat, uhradit tak dluh a žít se svými dětmi. Eliša se nám v tomto příběhu ukazuje nejen jako tvůrce zázraků, ale také jako ten, který své učedníky a jejich blízké neopouští.

Nyní máme určený kontext třetí kapitoly v Druhé knize královské, vidíme, že **budeme dále pracovat se samostatnou uzavřenou částí vyprávění, která je s předešlou i následující kapitolou spojena pouze postavou proroka Eliši.**

---

¹⁴ Srov. HENTSCHEL, G., *2 Könige*, Die Neue Echter Bibel, str. 16.

1.2 HEBREJSKÝ TEXT

Nyní uvedeme hebrejský text vyčleněného oddílu, kterým je předmětem našeho studia. Jedná se o text z Biblia Hebraica Stuttgartensia, čtvrtého, opraveného vydání z roku 1990. Poznámkový aparát nenavrhuje žádné zásadní změny v textu, ten je tedy ponechán ve své původní podobě. Je v naší práci strukturován v návaznosti na hebrejskou narativní syntax. Každý řádek obsahuje jednu výpověď a představuje samostatnou syntaktickou jednotku.

¹ וַיְהוּרָם בֶּן-אֲחָאב מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן
בְּשָׁנַת שְׁמֹנֶה עָשָׂרָה לְיְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה¹⁵

וַיִּמְלֹךְ שְׁתַּיִם-עָשָׂרָה שָׁנָה

² וַיַּעֲשֶׂה הָרַע בְּעֵינָי יְהוָה רַק לֹא כָאָבִיו

וּכְאָמוֹ

וַיִּסַּר אֶת-מִצְבַּת הַבַּעַל

אֲשֶׁר עָשָׂה אָבִיו

³ רַק בְּחַטָּאוֹת יִרְבְּעַם בֶּן-נָבַט דָּבָק

אֲשֶׁר-הִחֲטִיא אֶת-יִשְׂרָאֵל

---

¹⁵ Z důvodu nastavení okrajů práce se některé jednotky celé nevešly na jeden řádek, proto jsou zalomené a oddělené pouze jednoduchým řádkováním, aby čtenář pochopil, že patří k sobě.

לֹא־סָר מִמֶּנָּה

⁴ וּמִיֵּשַׁע מֶלֶךְ־מוֹאָב הִיָּה נֶקֶד

וַהֲשִׁיב לְמֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל מֵאֶה־אֶלֶף כָּרִים וּמֵאֶה
אֶלֶף אֵילִים צֶמֶר

⁵ וַיְהִי כְּמוֹת אַחֲאָב

וַיִּפְשַׁע מֶלֶךְ־מוֹאָב בְּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל

⁶ וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ יְהוֹרָם בַּיּוֹם הַהוּא מִשְׁמֶרוֹן

וַיִּפְקֹד אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל

⁷ וַיִּלְךְ

וַיִּשְׁלַח אֶל־יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר

מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי

הֲתִלְךָ אֵתִי אֶל־מוֹאָב לְמַלְחָמָה

וַיֹּאמֶר

אֶעֱלֶה כְּמוֹנִי כְּמוֹךָ כְּעַמִּי כְּעַמְּךָ כְּסוּסֵי
כְּסוּסֶיךָ

⁸ וַיֹּאמֶר

אֵי־זֶה הַדֶּרֶךְ

נְעֻלָּה

וַיֹּאמֶר

דֶּרֶךְ מַדְבַּר אֲדוּם

⁹ וַיֵּלֶךְ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ־יְהוּדָה וּמֶלֶךְ אֲדוּם

וַיִּסְבּוּ דֶּרֶךְ שְׁבַעַת יָמִים

וְלֹא־הָיָה מַיִם לַמַּחֲנֶה וְלִבְהֶמָּה אֲשֶׁר בְּרִגְלֵיהֶם

¹⁰ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל

אָהָה כִּי־קָרָא יְהוָה לְשֵׁלֶשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה
לְתֵת אוֹתָם בְּיַד־מוֹאָב

¹¹ וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט

הַאִין פֹּה נְבִיא לַיהוָה

וְנִדְרָשָׁה אֶת־יְהוָה מֵאוֹתוֹ

וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדֵי מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר

פֹּה אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְט

אֲשֶׁר־יִצַק מַיִם עַל־יְדֵי אֱלֹהָיו

וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט ¹²

יֵשׁ אוֹתוֹ דְּבַר־יְהוָה

וַיִּירְדוּ אֵלָיו מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשָׁפָט וּמֶלֶךְ אֲדוֹם

וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל ¹³

מִה־לִּי וְלֶךְ

לֶךְ אֶל־נְבִיאֵי אַבְיָד וְאֶל־נְבִיאֵי אַמֶּדָּה

וַיֹּאמֶר לוֹ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל

אֵל כִּי־קָרָא יְהוָה לְשֵׁלֶשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה לְתַת
אוֹתָם בְּיַד־מוֹאֵב

14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

חִי־יְהוָה צְבָאוֹת

אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו

כִּי לֹאִי פָנָיו יְהוֹשֵׁפֶט מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֲנִי

נָשָׂא

אִם־אֲבִיט אֵלָיֶךָ

וְאִם־אֲרֹאֶךָ

15 וַעֲתָה קָחוּ־לִי מִנְּגֹן

וְהָיָה כִּנְגֹן הַמִּנְּגֵן וַתְּהִי עָלָיו יַד־יְהוָה

וַתְּהִי עָלָיו יַד־יְהוָה

16 וַיֹּאמֶר

כֹּה אָמַר יְהוָה

עֲשֵׂה הַנְּחָל הַזֶּה גְּבִים גְּבִים

17 כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה

לֹא־תִרְאוּ רוּחַ

וְלֹא־תִרְאוּ גַּשְׁמִים

וְהַנַּחֲלָה הַזֹּאת יִמְלֵא מַיִם

וְשִׁתִּיתֶם אֹתָם וּמִקְנֵיכֶם וּבְהֶמְתְּכֶם

18 וְנָקַל זֹאת בְּעֵינַי יְהוָה

וְנָתַן אֶת־מוֹאָב בְּיַדְכֶם

19 וְהַפִּיתֶם כָּל־עִיר מִבְּצָר וְכָל־עִיר מִבְּחֹר

וְכָל־עֵץ טוֹב תִּפְּלוּ

וְכָל־מַעְיְנֵי־מַיִם תִּסְתַּמוּ

וְכָל הַחֲלָקָה הַטּוֹבָה תִּכְאָבוּ בְּאֲבָנִים

20 וַיְהִי בַבֶּקֶר כַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה

וְהִנֵּה־מַיִם בְּאֵים מִדֶּרֶךְ אֲדוּם

וְתַמְלֵא הָאָרֶץ אֶת־הַמַּיִם

²¹ וְכָל־מוֹאֵב שָׁמְעוּ

כִּי־עָלוּ הַמְּלָכִים לְהִלָּחֵם בָּם

וַיִּצְעֲקוּ מִכָּל חֲגֵר חֲגֵרָה וּמֵעֵלָה

וַיַּעֲמְדוּ עַל־הַגְּבוּל

²² וַיִּשְׁכִּימוּ בַבֶּקֶר

וְהַשֶּׁמֶשׁ זָרְחָה עַל־הַמַּיִם

וַיִּרְאוּ מוֹאֵב מִנֶּגֶד אֶת־הַמַּיִם אֲדָמִים כַּדָּם

²³ וַיֹּאמְרוּ

דָּם זֶה

הַחֲרֵב נִחְרְבוּ הַמְּלָכִים

וַיָּכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְעַתָּה לְשַׁלֵּל מוֹאֵב

²⁴ וַיָּבֹאוּ אֶל־מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל

וַיִּקְמוּ יִשְׂרָאֵל

וַיִּכּוּ אֶת־מוֹאָב

וַיִּנָּסוּ מִפְּנֵיהֶם

וַיְבֹרְכֵהּ וְהַכּוֹת אֶת־מוֹאָב

²⁵ וְהָעָרִים יַהֲרֹסוּ

וְכָל־חֶלְקָהּ טוֹבָה יִשְׁלִיכוּ אִישׁ־אֲבִנוֹ

וּמְלֹאוֹהָ

וְכָל־מַעַיֵן־מַיִם יִסְתָּמוּ

וְכָל־עַץ־טוֹב יִפִּילוּ

עַד־הַנְּשֹׂאִיר אֲבַנֶּיהָ בִּקִּיר חֲרָשָׁת

וַיִּסְבּוּ הַקְּלָעִים וַיִּכּוּהָ

²⁶ וַיֵּרָא מֶלֶךְ מוֹאָב

כִּי־חָזַק מִמֶּנּוּ הַמְּלַחְמָה

וַיִּקַּח אֹתוֹ שִׁבְע־מֵאוֹת אִישׁ שְׁלֵף חָרֶב לְהַבְקִיעַ
אֶל־מֶלֶךְ אֲדוּם

וְלֹא יָכְלוּ

²⁷ וַיִּקַּח אֶת־בְּנוֹ הַבְּכוֹר

אֲשֶׁר־יָמְלֵךְ תַּחְתָּיו

וַיַּעֲלֵהוּ עֲלֵה עַל־הַחֲמָה

וַיְהִי קֶצֶף־גָּדוֹל עַל־יִשְׂרָאֵל

וַיִּסְעוּ מֵעָלָיו

וַיָּשְׁבוּ לָאָרֶץ פ

1.3 ROZDĚLENÍ TEXTU

V této části se budeme věnovat analýze textu samotné třetí kapitoly. Při rozdělování textu do jednotlivých částí budou pro nás určující **čtyři prvky**: místo, čas, osoby a téma.¹⁶ Dojde-li k výrazné změně alespoň v jednom z uvedených prvků, začíná tak pro nás nová část ve vyprávění.

Hebrejská syntax používá pro tento text formu **narativu**, v níž nedochází k žádným výrazným zvrátům. **Jedná se o souvislé vyprávění**, plynoucí bez nápadného přerušení. Z tohoto důvodu pro mě nebylo primární při dělení textu do jednotlivých částí sledování hebrejské syntaxe.

Nejprve se však zastavím u výrazů, které potřebují podrobnější vysvětlení. V textu se nacházejí celkem dva problematické termíny, a to ve 4. verši výraz נקד a verši 27 קצף.

נקד – „drobopravec“, neboli „ten, který umí číst z vnitřností“.

Tomuto termínu se podrobněji věnuje Miloš Bič ve svém článku *Der Prophet Amos – Ein Heapatoskopos*¹⁷. Většina exegetů pod vlivem Vulgáty překládá jako „pěstitel“ nebo „chovatel“¹⁸. Tento výraz se v celém Starém Zákoně vyskytuje pouze dvakrát – v Am 1,1 a v 2 Král 3,4.

V 2 Král slouží jako označení pro krále Méšu . Pro správné pochopení překladu tohoto slova je důležité přezkoumání akkadského slova nāqid.

Zimmern vychází z překladu tohoto akkadského výrazu a dochází k závěru, že se jedná buď o činnost související s výkonem pomocné služby,

---

¹⁶ Srov. názvy kapitol v knize Shimona Bar-Efrata. In: BAR-EFRAT, S., *Narrative art in the Bible*.

¹⁷ BIČ, M., *Der Prophet Amos – Ein Heapatoskopos*.

¹⁸ STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRVY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon, překlad s výkladem, Knihy královské a Druhá paralipomenon*, str. 195: „Je přirozené, že určité technické termíny za změněných poměrů upadly v zapomenutí a časem jim byla dána nová náplň. Septuaginta např. výraz nōqed až do 10. století nepřekládá, udržuje jen starou transkripci ještě z dob před naším letopočtem a teprve od 11. – 12. století začíná přejímat překlad, který zná Vulgáta už kolem r. 400 po Kr.“

nebo s prohlížením jater. Tento druhý případ by pasoval na moábského krále Měšu. Engnell říká, že výraz מֶשֶׁךְ musí označovat moábského krále jako sakrální osobu nebo kněze, což by odpovídalo i Měšově stéle.¹⁹

הַצֵּדִיק - „hněv“, „rozlícení“.

Spíše než o přesný překlad tohoto slova se vede spor mezi exegety v otázce, či hněv padl na Izrael, zda hněv Hospodinův, či hněv moábského boha Kemoše.

Kemoš byl v Moábu hlavním bohem a měl stejné postavení jako Hospodin v Izraeli. Když Izrael napadl Moáb, mohl tím rozhněvat tohoto mocného boha, kterému dle Hentschela moábský král obětoval svého syna²⁰. Faktem ovšem je, že nikde ve Starém Zákoně žádný bůh, kromě Hospodina, neprojevuje emoce.²¹ Würthwein zastává názor, že jde dokonce o hněv samotného lidu izraelského, pro který byla lidská oběť zrůdným činem. Würthwein se také zabývá samotným pojmem הַצֵּדִיק a dochází k závěru, že tento termín se vyskytuje především v poexilní literatuře a je používán pro označení strachu jako jakési nadpřirozené a nezávislé veličiny. V našem kontextu tak nemůžeme říci, jak přesně tento hněv působil. Každopádně tento hněv byl tak silný, že přinutil Izrael, aby odtáhl zpět do své země.²²

V této práci se budeme přiklánět ke skupině exegetů zastávající názor, že se jedná o hněv Hospodinův. Kdybychom připustili, že se jedná o hněv moábského boha, znamenalo by to, že zároveň připouštíme tu možnost, že Izrael se cizích bohů bál a měl k nim respekt. Nadto Izrael určitě musel čelit

---

¹⁹ Viz. BÍČ, M., *Der Prophet Amos – ein Hepatoskopos*.

²⁰ Srov. HENTSCHEL, G., *2 Könige*, Die Neue Echter Bibel, str. 13.

²¹ Srov. STERN, P. D., *Of King and Moabites: History and Theology in 2 Kings 3 and the Mesha Inscription*, str. 11.

²² Srov. WÜRTHWEIN, E., *Die Bücher der Könige, 1. Kön. 17-2. Kön. 25*, Das Alte Testament Deutsch, str. 284.

hněvu Kemoše za časů Omrího, kdy okupoval Moáb²³, těžko by jej mohl ovládnout hněv cizího boha nyní, když se vlastně snažil izraelský král získat zpět své vlastní území. V pátém verši pak budeme číst, že se moábský král vzbouřil proti králi izraelskému, ne proti Hospodinu. Hned v úvodu třetí kapitoly vidíme, že izraelský král nebyl zrovna prototypem zbožného krále a že se neřídil Hospodinovými příkazy. Izraelský král Jóram hřešil a sváděl k hříchu i celý izraelský lid (viz. 2 Král 3,2). Později při tažení proti moábskému králi drancoval celou zemi moábskou²⁴ a smrt nevinného králova syna jako vyvrcholení všech špatných skutků tohoto izraelského krále, mohla tak vzbudit Hospodinův hněv, který se snesl na Izrael.²⁵

V této chvíli se již budeme věnovat samotnému rozdělení textu do jednotlivých částí.

Verše 1-3 – Typická úvodní formule obsahující informace o králi a hodnocení jeho vlády (srov. 1 Král 15, 1 - 4; 1 Král 16, 23 - 27; 2 Král 8, 25 - 29). Izraelský král Jóram byl členem izraelské dynastie Omríovců, jejíž členové v Bibli, podobně jako většina panovníků severního království, jsou líčeni víceméně negativně. Tuto dynastii založil král Omrí, který panoval nad severním královstvím 12 let. Po něm nastoupil na královský trůn jeho syn Achab, který panoval 22 let. Achabovým nástupcem byl jeho syn Achazjáš, ten panoval pouhý rok, poté se zranil a umírá a jeho místo zaujímá jeho mladší bratr Jóram, čtvrtý a zároveň poslední z dynastie Omríovců.²⁶

---

²³ Srov. STERN, P.D., *Of King and Moabites: History and Theology in 2 Kings 3 and the Mesha Inscription*, str. 11 – 12.

²⁴ Tamtéž, str. 13: „...R. D. Nelson – vyprávění stojí v protikladu k Dt 2, 9, kdy Bůh považuje Moáb za dědictví Moábců, stejně jako je Izrael dědictvím Izraelců. Jinými slovy Jorám nepochopil smysl Elišovy řeči a při plenění země, kterou dal Bůh „synům Lota“ zašel daleko.“

²⁵ Srov. Tamtéž, str. 13.

²⁶ Srov. FINKELSTEIN, I., SILBERMAN, A. N., *Objevování Bible. Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*, str. 156 – 159.

Jóram se podobně jako jeho předci nadržel výhradně Hospodinova kultu, ale tíhl k modloslužbě. I když nehřešil tak jako rodiče Achab a Jezábela a nechal odstranit Baalovu sochu, kterou dal postavit jeho otec, stále zůstával v hříchu Jeroboáma I. Autor zde patrně odkazuje na události v 1 Král 12,26-33, kdy Jeroboám jako král nově vzniklého Izraelského království nechal zhotovit dva zlaté býčky, aby je lid uctíval jako své bohy, kteří jej vyvedli ze země egyptské.

Verše 4-5 – Ve čtvrtém verši autor představuje **další postavu** příběhu, moábského krále **Méšu**, a společně s ním se vynořuje **téma rebelie** proti Izraeli.

Moáb patřil mezi izraelská vazalská království, a tudíž musel svému pánovi odvádět vazalský poplatek. Tento poplatek čítal 100 000 beranů a 100 000 skopců s vlnou. „*Hebrejské znění i targúm, který dodává „rok co rok“, jej chápou jako pravidelný roční tribut, podobně i Septuaginta. Není důležitá číslice, nýbrž skutečnost, že Moáb byl poroben.*“²⁷

Po smrti Achaba se moábský král proti Jóramovi vzbouřil, avšak text blíže povahu této vzpoury neurčuje.²⁸ „*Smrt pána byla často podnětem ke vzpouře ve starověkem Blízkém východě.*“²⁹

Verše 6-9a³⁰ – Tento rebelský skutek nenechá král Izraele bez odezvy, rozhodne se proti Móabu zakročit a získat zpět ztracená území.

---

²⁷ STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRVY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon, překlad s výkladem, Knihy královské a Druhá paralipomenon*, str. 195.

²⁸ V původním textu se vyskytuje sloveso פשע, které označuje akt vypovězení vazalského vztahu vůči suverénovi srov. LIVINGSTON, G. H., פשע. In LAIRD HARRIS, R. (ed.), *Theological Wordbook of the Old Testament*, In BibleWorks 7.0. Většina exegetů zastává názor, že král Méša zastavil platbu vazalského poplatku (např. HENTSCHEL, G., *2 Könige*, Die Neue Echter Bibel, str. 13. WÜRTHWEIN, E., *Die Bücher der Könige, 1. Kön. 17-2. Kön. 25*, Das Alte Testament Deutsch, str. 282).

²⁹ STERN, P.D., *Of King and Moabites: History and Theology in 2 Kings 3 and the Mesha Inscription*, str. 2.

A tak shromáždí izraelskou armádu a nejprve sám se svým vojskem vytáhne³¹ proti vzbouřencům. Vidíme, že dochází ke **změně v čase děje, také v místě** – král **Jóram se vydává na cestu**, ale také se objevuje **nové téma – řešení odpadnutí Moábu**.

Cestou vyhledá Jóram pomoc svého judského vazala krále Jóšafata a ten mu na otázku, zda s ním potáhne proti Moabu, odpovídá zdvořilostní formulí: „*Půjdu, jako jsem já, tak jsi ty, jako je můj lid, tak je tvůj lid, jako jsou moji koně, tak jsou tvoji koně.*“³²

Judský král se Joráma ptá, kudy potáhnou, a Jóram mu odpovídá „*cestou pouště edómské*“, tzn. přes jižní cíp Mrtvého moře, což pro ně byla delší cesta, než kdyby se vydali cestou severní.³³ Nabízí se tak otázka, proč král izraelský vybral tuto delší a náročnější cestu. Autor tak může odkazovat na ten fakt, že Moábci věděli, že ze severu je do jejich země snadnější přístup a proto byly na své severní hranici lépe opevněny a připraveny na útok.³⁴ V textu samotném důvod k této volbě nikde přímo uveden není, je možné, že autor si tak vytváří záminku pro setkání s Elíšou.

Nejspíše se cestou přes edómské území k tažení připojuje další izraelský vazal, král edómský. V celém vyprávění není uvedeno jméno tohoto krále, chybí i zmínka o tom, jak se král k Jóramově výpravě připojil. Úloha edómského krále v tomto příběhu je otázkou. Navíc v době panování judského krále Jóšafata Edóm neměl žádného krále (1 Král 22,48 a 2 Král 8,20).³⁵

---

³⁰ Verš je rozdělen na základě změny v čase a místě vyprávění, hebrejský text navazuje dále plyně narativem.

³¹ V hebrejském textu je tento fakt zdůrazněn singulárem slovesa נָסַף.

³² Tato formule se objevuje i v 1 Král 22,4.

³³ Srov. HENTSCHEL, G., *2 Könige*, Die Neue Echter Bibel, str. 14.

³⁴ Srov. tamtéž, str. 14.

³⁵ Srov. STERN, P.D., *Of King and Moabites: History and Theology in 2 Kings 3 and the Mesha Inscription*, str. 10.

9aß-12 – Asi v polovině devátého verše dochází k dalšímu zvratu ve vyprávění. Tři **králové se ocitají na cestě** k zemi Moábu a s touto cestou vystupuje i **nové téma – motiv vody**. Nejprve si povšimněme jedné zajímavosti. Autor neuvádí žádný podrobný popis míst, kterými cesta králů vedla, ale zaměřuje se pouze na události dějící se ve vojenském táboře – po sedmi dnech cesty začíná vojsko spojených králů trápit nedostatek vody.

V nastalé situaci vidí izraelský král Hospodinův trest. Patrně skrze líčení této události vypravěč odkazuje na dotazování Hospodina před válečným tažením, které mimo jiné povzbuzovalo k takovému podniku, ale které v tomto případě nebylo vykonáno.³⁶ Malověrný Jóram se tedy domnívá, že je Hospodin jako trest za to, že se jej před tím, než vytáhli do války proti Moábu, nedotázali, vydává do záhuby. Do dění ovšem vstupuje judský král Jóšafat, který se snaží uklidnit nastalou situaci a vzniklou chybu napravit. Ptá se, zdali zde není přítomen Hospodinův prorok, skrze kterého by mohli Hospodina požádat o pomoc. Odpovědi se mu dostává od jednoho ze služebníků krále izraelského: „*Zde Eliša, syn Šafatův...*“

Elišova přítomnost zde není nijak vysvětlena, je ale možné, že táhl s vojskem již od začátku jako druh válečného proroka.³⁷ Na konci druhé kapitoly jsme četli, že se Eliša z Jericha vrací do Samaří, odkud na začátku třetí kapitoly vytáhl Jóram proti Moábu. Na základě této zmínky můžeme usuzovat, že zde se pravděpodobně Eliša připojil k vojsku. Zvláštní na této události je to, že zatímco Jóšafat je přesvědčen, že Eliša je ten pravý, kdo jim může pomoci, Jóram, v jehož vojsku se s největší pravděpodobností Eliša nalézal, o jeho přítomnosti nic neví.

Tři králové se tedy vypraví za prorokem, jehož prostřednictvím by se doptali Hospodina. V příbězích vyprávějících o dotazování se Hospodina

---

³⁶ Srov. WÜRTHWEIN, E., *Die Bücher der Könige, 1. Kön. 17-2. Kön. 25*, Das Alte Testament Deutsch, str. 286.

³⁷ Srov. Tamtéž.

skrze proroka bývá zvykem, že když chtěl král využít služeb Hospodinova proroka, nechává si jej přivést (např. 1 Král 22,9). Toto však není ten případ, králové sami přichází s prosbou o pomoc za prorokem, a jako by se tak sami před ním ponižovali.³⁸

Verše 13-19 – Do děje vyprávění na začátku 13. verše vstupuje **nová postava – prorok Eliša**. Autor opouští téma řešení problému s moábským králem a společně s novou postavou **přechází i k novému tématu** – **návštěva proroka Eliši** za účelem vyřešení problému s nedostatkem vody.

Králové tedy jdou s prosbou o pomoc za prorokem, tuto prosbu mu patrně předkládá izraelský král Jóram. Eliša se však k němu staví odmítavě, posílá jej k prorokům jeho rodičů. Tímto svým negativním postojem k Jóramovi nejspíše demonstruje nesouhlas s hříšným jednáním krále i jeho předků.³⁹ Na prorokovo odmítnutí odpovídá izraelský král svým rozhodným „*Nikoliv*“, jímž se distancuje od svých předků a vyjadřuje tak vědomí toho, že situace, v níž se ocitli, je Hospodinův trest. Eliša nakonec svolí pomoci, ale pouze s ohledem na zbožného judského krále Jóšafata. Nařizuje, aby mu byl přiveden hráč na hudební nástroj, a pomocí hudby se nechává uvést do extatického stavu, v němž vydává orákulum. Tak zcela poprvé se nám Eliša představuje na úrovni extatických proroků, kteří se prostřednictvím různých stimulačních prostředků (mj. i hudby) dostávali do stavu vytržení.⁴⁰ Tento stav je v textu vyjádřen slovy „*byla nad ním ruka Hospodinova*“, což je ve své podstatě metafora „*pro působící moc, příslušející Hospodinu (srv. např. 1S 7,13). Konkrétně i pro moc, která působí skrze proroka, ale také vůči*

---

³⁸ Srov. WÜRTHWEIN, E., *Die Bücher der Könige, 1. Kön. 17-2. Kön. 25*, Das Alte Testament Deutsch, str. 286.

³⁹ Tamtéž, str. 287: „*Do této epizody bylo v průběhu předávání vloženo napětí mezi izraelským králem a prorokem Elišou, které protirečí rázu celého vyprávění. Jestliže Eliša doprovázel tažení tak přece proto, aby byl k dispozici v případě potřeby optat se Hospodina nebo prosby o pomoc.*“

⁴⁰ Srov. HOBLÍK, J., *Proroci, jejich slova a jejich svět*, str. 296.

němu.⁴¹ Prorok předává králům jasné proroctví⁴² – jejich problém s nedostatkem vody bude vyřešen. Nařizuje králům vyhloubit studny, které Hospodin bez deště a vichru zaplní vodou, ale to není vše, vydá jim také celý Moáb – potáhnou moábskou zemi a vybijí všechny Moábce.

Verš 20 – V ději nyní přichází **změna času**, je časné **ráno dalšího dne**. S novým dnem přichází i **nové téma – vyřešení problému s vodou**, a tak se naplňuje i první část Elišova proroctví – bez deště a vody od Edómu přichází voda.⁴³ Dle Würthweina se zde jedná o jev, který se dá vysvětlit i přirozeně, na tomto území se shromažďuje na kamenném podloží povrchová voda, kterou lze získat vyhloubením studen. Vědění této skutečnosti je zde vztaženo na Boží vnuknutí Elišovi.⁴⁴

Verše 21-25 – Ve verši 21 dochází ke změně ve všech čtyřech bodech – **mění se postavy vyprávění – Moábci**, přesouváme se na **jiné místo** – do vojenského **tábora Moábců**, **čas se jakoby vrací zpět** – události odehrávající se v moábském táboře jsou souběžné s událostmi tažení tří králů a také se mění **téma – vojenský konflikt mezi zneprátenými vojsky**.

---

⁴¹ Srov. HOBLÍK, J., *Proroc, i jejich slova a jejich svět*, str. 297.

⁴² Srov. STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRVY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon*, překlad s výkladem, *Knihy královské a Druhá paralipomenon*, str. 197: na rozdíl od ostatních extatických proroků, kteří ve stavu extáze vydávali pouze nesrozumitelné skřeky (1 S 10, 5).

⁴³ Jedno z možných vysvětlení této události je uvedeno v knize STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRVY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon*, překlad s výkladem, *Knihy královské a Druhá paralipomenon*, str. 198: slůvko „*jitro*“ zde nemusí totiž označovat pouze dobu před úsvitem, kdy byla vykonávána první oběť, ale může se jednat o označení pro haruspicium neboli věštění z vnitřností zvířat. Vnitřnosti, hlavně pak játra (srov. Ez 21,26), byly považovány za zmenšeninu světa a především té krajiny, kde se měla odehrát očekávaná událost. Žily nejen v játrech, ale i v jiných vnitřnostech označovaly cesty nebo řeky. Při haruspiciumu se tak izraelcům ukázala voda v té části jater označené za edómskou cestu. Věštba byla tedy potvrzením Elišových slov.

⁴⁴ Srov. WÜRTHWEIN, E., *Die Bücher der Könige, 1. Kön. 17-2. Kön. 25*, Das Alte Testament Deutsch, str. 287.

Moábcí se dozvídají o tažení tří králů a začínají jednat. Svolají všechny ty, kteří jsou schopni boje (= opásat se pásem), tzn. i ty nejmladší.⁴⁵

Z tohoto jejich jednání lze usuzovat, že nebezpečí, které Moábu hrozilo ze strany Izraele, bylo opravu veliké a oni si toho byli vědomi. Vyprávění pokračuje bez přerušení dále, nastává ráno a Moábcí uviděli rudé vody, které považovali za krev, již prolili tři králové, když se pobili ve vzájemné šarvátce. Tento jev může být opět vysvětlen přírodním jevem. Tyto události se odehrály s největší pravděpodobností v údolí el-Chesa, kde je někdy voda pískem zbarvena do ruda.⁴⁶

V domnění, že jsou jejich protivníci mrtví, vyrazí moábští k táboru vojsk tří králů s očekáváním snadné kořisti. Izraelci na ně však v plné síle zaútočí a snadno je porazí. Poté postupují dále zemí moábskou a ničí ji. Přesně tak, jak to předpověděl Eliša v druhé části svého orákula. Ve verši 25 se opakují přesně ta slova, která se nacházejí ve verši 19. Nakonec se izraelská vojska probíjí až k hlavnímu městu Kir-harešet (dnešní Kerak), které obklíčí a snaží se je dobít. Moábcí jsou poraženi a vojska tří králů mají vítězství na dosah ruky. Vidíme zde, že voda, která primárně měla posloužit k utišení žízně izraelských vojsk, se stala ve svém důsledku i prostředkem sloužícím k boji.

Verše 26-27 – Na scénu vstupuje moábský král, který je uvězněn ve městě Kir-harešet, kam se nyní děj přesouvá. Téma dvou závěrečných

---

⁴⁵ Srov. WÜRTHWEIN, E., *Die Bücher der Könige, 1. Kön. 17-2. Kön. 25*, Das Alte Testament Deutsch, str. 282: „V dnešním arabském zvyku je to věk 12 let.“

⁴⁶ Srov. STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRVY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon, překlad s výkladem, Knihy královské a Druhá paralipomenon*, str. 197. Ovšem na následující straně je uvedeno ještě další možné vysvětlení, které se nám nezdá příliš pravděpodobné - v pozadí těchto událostí opět musíme vidět haruspicium, které i Moábcí prováděli každé ráno při bohoslužbě. Na rozhodujícím místě vnitřností, kde mají být symbolicky vyznačeny budoucí události, nacházejí krev. Jenže si toto znamení vykládají po svém. Je to pro ně příznivé znamení, jako zprávu, že se jejich protivníci pobili navzájem. Ve skutečnosti však šlo o znamení nepříznivé, o předpověď jejich krvavé porážky.

veršů příběhu bychom mohli nazvat jako **Méšova snaha o poslední záchranu**.

Hlavní město Moábu je ostřelováno izraelskými vojsky. Moábský král vidí svou bezvýchodnou situaci, ale nehodlá se jen tak vzdát. Pokouší se o únik, shromáždí 700 mužů a snaží se probít ke králi edómskému, což se mu ale nepodaří. Může se nám tak zdát, že král Edómu byl spíše na straně moábského krále nebo byl zcela nestranný.⁴⁷

V důsledku nepovedeného pokusu o únik se moábský král uchýlí k zoufalému činu. Vezme svého prvorozeného syna, jenž měl být jeho nástupcem na trůnu, a na hradbách jej obětuje⁴⁸. Poté co vykonal oběť, v izraelském vojsku zavládl velký hněv, v jehož důsledku přestává vojsko ostřelovat Kir-harešet a odtáhne zpět do své země. V textu není přesně uvedeno, z jakého důvodu vzniklo, ani kdo byl původcem tohoto rozhněvání se Izraele. Domnívám se, že tento „*hněv*“ posloužil autorovi jako prostředek pro odůvodnění faktu, že izraelská vojska Moáb nepokořila, ale sama vzdala de facto vyhranou bitvu a vrátila se zpět do své země.

---

⁴⁷ HENTSCHEL, G., *2 Könige*, Die Neue Echter Bibel, str. 13.

⁴⁸ S jiným, ale těžko pro nás obhajitelným výkladem přichází Starozákonní překladatelská komise. Srov. STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRVY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon*, překlad s výkladem, *Knihy královské a Druhá paralipomenon*, str. 198 – 199: hebrejščina připouští dvojí překlad výrazu בְּנֵי (lze jej přeložit jako „*svého syna*“ ale i „*jeho syna*“). Pokud by obětoval moábský král vlastního syna, což by odpovídalo i tehdejší praxi, pak je otázkou jaké „*rozlíčení*“ postihlo Izrael. Mohlo jít o rozlícení božstva – Kemoše, jež byl v Moábu hlavní bůh, ale pro Izrael byl pouze modlou, které není třeba se bát. A Hospodinovo rozlícení proti Izraeli je nepravděpodobné, neboť zde šlo o zvrácený čin Moábců. Jinak by tomu však bylo kdyby Méša obětoval syna krále edómského, k němuž se pokoušel probít a který stál na straně Izraele. Zdá se, že na tuto možnost naráží i prorok Amos (Am 2,1), který působil o sto let později. Z prorokových slov lze usuzovat, že Hospodin se na Izrael rozlítil proto, že nedokázali tomuto ohavnému činu zabránit a tím se zároveň připravili o příslibené vítězství.

1.4 OSNOVA

Z povahy a rozdělení hebrejského textu vyplývá, že se jedná o **vyprávění** (jasná a přehledná sekvence narativů). V tomto bodě bude následovat stručná narativní analýza, zaměřená na určení osnovy děje.

Osnovou děje máme na mysli to, co se v anglické odborné literatuře označuje pojmem „*plot*“, který lze do češtiny přeložit dvěma slovy: „*zápletka*“ a „*osnova*“, neexistuje jeden ustálený překlad. Někteří odborníci volí termín „*zápletka*“ (např. A. Flemrová, M. Petříček jr., D. Javornický), jiní se zase uchylují k používání termínu „*osnova*“ (např. J. Bareš, M. Orálek).⁴⁹ V této práci se budeme přiklánět k druhé skupině, tedy k používání překladu termínu „*plot*“ jako „*osnova*“, slovo „*zápletka*“ se zdá příliš zavádějící.⁵⁰

Důležité je poznamenat, že co se týče rozdělení jednotlivých částí osnovy, jejich pojmenování a charakteristiky, existuje více než jedna teorie. Téměř každý odborník na základě vlastní práce stanovuje svou koncepci osnovy vyprávění. Při určování osnovy tohoto příběhu budeme vycházet z knihy „Our Father Have Told Us.“ Introduction to the Analysis of Hebrew Narratives od J. L. Ska⁵¹. Ten uvádí dva typy osnovy:

1. Tzv. **jednotná osnova** – pořádek epizod je důležitý pro vyprávění, z každé epizody totiž vyplývá základ pro následující epizodu.
2. Tzv. **epizodická osnova** – pořádek epizod může být změněn, každá epizoda je samostatnou jednotkou a nevyžaduje znalost epizod předešlých. Spojujícím prvkem mezi jednotlivými epizodami je hlavní postava.

---

⁴⁹ Srov. JAVORNICKÝ, D., *Zápletka v poetice starozákonních narativů*, str. 182.

⁵⁰ Slovo zápletka můžeme být zavádějící, protože se jím někdy označuje samostatná část osnovy.

⁵¹ SKA, J. L., „Our Father Have Told Us.“ *Introduction to the Analysis of Hebrew Narratives*, str. 17 – 30.

Dále představuje pět částí osnovy a tři přechodové momenty mezi jednotlivými body. V textu nemusí být ovšem obsaženy všechny, některé se i opakují, ovšem kromě expozice, ta je neopakovatelná.

1. Expozice⁵² (*exposition*) – část uvádějící čtenáře do děje vyprávění, seznamuje se tak s jednajícími osobami, s časem a místem, které předcházely začátku akce samotné. Má dát čtenáři jakýsi klíč k porozumění vyprávění. Je zde vytvořen odstup mezi minulostí (vyprávění) a přítomností (doba, v níž vypravěč příběh vypráví).

Moment počátečního napětí (inciting moment) – poprvé se objevuje problém nebo konflikt, vzbuzuje zájem čtenáře.

2. Kolize (complication) – různé snahy o vyřešení problému.
3. Krise (climax) – moment nejvyššího napětí, zároveň se i objevují náznaky možného řešení.

Moment vrcholného napětí (turning-point)

4. Peripetie (resolution) – vyřešení problému.

Moment posledního napětí (denouement)

5. Katastrofa (conclusion) – konečné vyřešení, je nastolen nový stav věcí, může končit úspěchem nebo neúspěchem hlavní postavy. Mizí veškerá tenze a napětí. Některá vyprávění i po závěrečném vyřešení zůstávají otevřena.

Nyní jsme se seznámily s jednotlivými body osnovy narativních vyprávění a s jejich charakteristikami. Přistupme tedy k samotné analýze textu třetí kapitoly.

---

⁵² České překlady jednotlivých částí jsou převzaty z Lexikonu literárních pojmů. In PAVERA, L.; VŠETIČKA, F., *Lexikon literárních pojmů*.

Vlastní osnova 2 Král 3:

Expozice – verše 1-4 – seznámení s dvěma nejdůležitějšími postavami – izraelský král Joram a moábský král Měša, a s počáteční situací – Měša je vazalem krále Izraelského a musí mu odvádět poplatek.

Moment počátečního napětí – verš 5 – Moábský král se vzepře svému pánu a odmítne nadále platit poplatek.

Kolize číslo 1 – verše 6-8 – Joram se rozhodne vojensky zakročit proti vzpouře Moábu. Na pomoc si bere dva z vazalských králů Izraele – krále judského a krále edómského.

Moment počátečního napětí číslo 2 – verše 9-10 – Krále a jejich vojsko začne po několika dnech cesty zužovat nedostatek vody.

Kolize číslo 2 – verše 11 – 12 - Judský král hledá Hospodinova proroka, který by jim pomohl. Dovídá se o Elišovi, a tak se za ním králové vypraví.

Krize – verše 13-15 – Eliša se však k Joramově prosbě o pomoc staví negativně. Joram se jej však snaží přesvědčit o tom, aby jim pomohl.

Moment vrcholného napětí – verše 16-19 – S ohledem na judského krále se prorok rozhodne pomoci a předává králům Hospodinův příslib vody a pokoření Moábu.

Peripetie – verše 20-23 – Dochází k vyřešení obou nastalých problémů. Izrael dostává od Hospodina vodu, díky níž dochází k vyřešení problému druhého – pokoření Moábu. Moábcí se dozvídají o válečném tažení proti nim a připravují se k boji. Pod vlivem klamu zaútočí na izraelské ležení.

Závěr – verše 24-25 – Dochází k vojenskému střetu mezi Izraelci a Moábcí, který vyhrávají vojska Izraele a pustoší moábskou zem. Naplňuje se tak druhá část Elišovy předpovědi.

V tomto okamžiku příběh končí, **oba problémy jsou vyřešeny** – nedostatek vody, který trápil izraelská vojska, je odstraněn a vzpurný Moáb je pokořen. Text však pokračuje dále dvěma verši 26-27, v nichž nastává nečekaný a těžko pochopitelný zvrát, v jehož důsledku Moáb zůstává svobodný a izraelská vojska se stahují z moábské země. V našem, narativním přístupu nelze existenci těchto

dvou veršů vysvětlit a obhájit, jeví se jaksi nadbytečné. Možné řešení by se rýsovalo v přístupu diachronním, který však není předmětem této práce.

Při pohledu na stavbu příběhu poznáme, **k jaké události příběh směřuje**. Není to vyřešení problému s Moábem, ale **sdělení Hospodinova slova**. Je jasně viditelné napětí, které se vytváří na začátku příběhu a stupňuje se směrem k okamžiku setkání králů s prorokem, v okamžiku odmítavého postoje proroka směrem ke králi Jóramovi se dostáváme na vrchol napětí. V okamžiku, kdy prorok dává řešení nastalých problémů, napětí opadá a děj spěje ke svému konci.

Z uvedené analýzy jasně vyplývá, že osnova příběhu třetí kapitoly je **osnovou jednotnou**. Každá její část je důležitá pro vyprávění, v každé části je připraven základ pro část následující. Pořadí jednotlivých úseků nemůžeme svévolně měnit, smysl vyprávění by byl v tom případě jiný či nepochopitelný.

1.5 LITERÁRNÍ DRUH

Nyní se dostáváme k otázce literárního druhu. Klíčem pro jeho určení pro nás bude struktura příběhu (kapitola 1.4). Vidíme, že větší část veršů zabírají **události týkající se proroka Elíši** (verše 9b-23). Máme tedy před sebou narativní příběh spadající do žánrů prorocké literatury. Při popisu jednotlivých žánrů prorocké literatury jsem vycházela z knihy *Proroci, jejich slova a jejich svět* od Jiřího Hoblíka.⁵³

Nejprve si však řekněme, co to přesně prorocká literatura je. Jedná se především o literaturu obsahující sbírku tzv. Pozdějších proroků. K prorocké literatuře však můžeme počítat i vyprávění v deuteronomistickém dějinném díle. Sice toto vyprávění netvoří jednotný

---

⁵³ HOBLÍK, J., *Proroci, jejich slova a jejich svět*, str. 348 – 360.

svébytný celek, ale lze cykly vyprávění o prorocích Elijášovi a Elišovi do žánrů prorocké literatury zahrnout. Jaké tedy můžeme mít jednotlivé druhy prorocké literatury?

- 1) Prorocká kniha – jedná se o specifický a uzavřený útvar, začátek knihy mívá povahu nadpisu, v knize je vždy obsaženo sledování historie, nelze však uplatnit striktní sledování, proto byl používán pořádkový princip, tzv. trojdílné schéma – díky němu je tedy možné hledět celistvě na dějiny, v nichž existují tyto tři prvky – soud nad lidem, soud nad národy a spása pro lid.
- 2) Prorocká sbírka – prorocké sbírky nevznikaly najednou, nejsou výtvorem jednoho autora. Vyznačují se formální a tematickou koherencí. Většina sbírek začíná formálním zahájením, např. „*Slovo, které se Jeremjášovi stalo od Hospodina*“ (Jr 30,1).
- 3) Prorocké slovo – nejmenší svébytná jednotka, téměř vždy je poetické (výjimku tvoří prorocká slova v knize Ezechiel, ta jsou prozaická). Slova začínají úvodní formulí. V úvodu se může také nacházet formule posla nebo výzva ke slyšení, zakončeno bývá závěrečnou formulí.
- 4) Prorocká zpráva – ty se vyskytují velice zřídka, jedná se často o prozaické útvary s poetickou složkou. Pojednávají o profétii, zprostředkovávají prorocké poselství, někdy mohou obsahovat i prvek děje, ale příběh samotný nijak nerozvíjí. Existuje několik druhů prorockých zpráv – zprávy o vidění, zprávy o povolání a zprávy o poslání.
- 5) Prorocké vyprávění – na začátku takového příběhu je uvedeno datování, dále místo, v němž se odehrává děj, a také jsou představeny jednotlivé osoby, jež se v ději vyskytují. Pro prorocké vyprávění je typické, že obsahuje velké množství údajů z prorokova života.

- 6) Prorocká legenda – legendy nalezneme především v knihách Královských a bývají spojeny s postavou krále. Typické pro tento literární žánr je, že prorok v nich vystupuje mocným slovem, které ovlivňuje následující události. Postava proroka bývá někdy spojována i s magií, která také zasahuje do děje.

Především ty legendy, jež jsou spojovány s postavami proroků Elijáše a Elíši, jsou nazývány tzv. anekdotickými epizodami. „*Anekdota rozumějme krátké vyprávění, které charakterizuje určitého člověka pomocí zdánlivě náhodného jednání.*“⁵⁴

Z uvedené Hoblíkovy charakteristiky jednotlivých žánrů prorocké literatury vidíme tedy, že se v případě příběhu třetí kapitoly jedná o **prorockou legendu**.

Co se týče určení literárního druhu 2 Král 3, tak odborníci v tomto ohledu nejsou zajedno. Existuje sice mezi většinou z nich shoda, že se jedná o prorockou legendu, někteří však toto pojetí opouští a přichází s vlastními teoriemi. Např. Montgomery, Šanda či Gray zastávají názor, že se jedná o historický příběh, jenž popisuje reálnou skutečnost. Toto pojetí však nevyklučuje ani legendu, která bývá součástí historického příběhu.⁵⁵ Pohlédneme-li však na strukturu textu, snadno odvodíme, co je hlavním cílem příběhu 2 Král 3. Autorovi nešlo o přesný popis historické události izraelského tažení proti Moábu, tak jak se udála, ale o vyprávění dalšího z příběhů proroka Elíši.

Se zajímavou teorií přichází Long, který vychází z díla O. H. Stecka, jenž se zabýval studiem příběhů o Eliášovi a zcela opustil teorii prorocké legendy a tyto příběhy označil za tzv. didaktické příběhy⁵⁶ – jde o příběhy,

---

⁵⁴ HOBLÍK, J., *Proroci, jejich slova a jejich svět*, str. 359.

⁵⁵ Srov. LONG, O. B., *2 Kings III and genus of prophetic narrative*, str. 345.

⁵⁶ Tato teorie se jeví jako zajímavá, ale pro naši práci není relevantní, tudíž se jí zde nebudeme zabývat.

které jsou pro nás návodem pro práci proroka. Long tento pojem užívá pro příběhy o Elišovi.⁵⁷

1.6 VLASTNÍ PŘEKLAD TEXTU

Nyní již víme, o jaký literární žánr se v případě 2 Král 3 jedná, jde o prorockou legendu, vypovídající další z příběhů proroka Eliši, který se tentokrát odehrává na pozadí událostí izraelsko-moábského vojenského konfliktu. Stanovili jsme si strukturu textu a také vysvětlili některé sporné či nejasné momenty v textu. V tomto okamžiku můžeme uvést překlad textu, ve kterém se bude odrážet předchozí práce.

1. A Jorám, syn Achaba začal vládnout nad Izraelem v Samaří v 18 roce vlády Jóšafata, krále judského a vládl 12 let.
2. A činil to, co je zlé v očích Hospodina, *ale* ne tolik jako otec jeho a matka jeho, odnesl posvátný Baalův sloup, který učinil jeho otec.
3. Ale *lpěl* na hříších Jeroboáma, syna Nebata, který Izrael svedl k hříchu, držel se *jich* a neodstoupil od nich.
4. Méša, král Moábu byl drobopravec a odváděl králi Izraele 100 000 beranů a 100 000 skopců s vlnou.
5. A stalo se, když zemřel Achab, *že* se vzepřel král Moábu králi Izraele.
6. A vytáhl král Jorám v onen den ze Samaří a volal k účasti celý Izrael.
7. A *když* táhl, poslal k Jóšafatovi, králi judskému, aby mu řekli: „Král Moábu se mi vzepřel. Půjdeš se mnou proti Moábu do války?“ *Jóšafat* odpověděl: „Půjdu, jako *jsem* já, tak *jsi* ty, jako *je* můj lid, tak *je* tvůj lid, jako *jsou* moji koně, tak *jsou* tvoji koně.“
8. A zeptal se: „Kterou cestou půjdeme?“ Odpověděl: „Cestou pouště edómské.“

---

⁵⁷ Srov. LONG, O. B., *2 Kings III and genus of prophetic narrative*, str. 338.

9. Vytáhl tedy král izraelský a král judský a král edómský. Když objížděli cestu 7 dní, nebylo vody pro tábořiště a pro dobytek jejich, který šel s nimi.
10. Král izraelský řekl: „Běda! Neboť povolal Hospodin tyto tři krále, aby je vydal do ruky Moábu.“
11. A Jóšafat řekl: „Není zde prorok Hospodinův? Domůžeme se Hospodina skrze něho.“ Odpověděl mu jeden ze služebníků krále izraelského a řekl: „Zde Eliša, syn Šafatův, který vyléval vodu na ruce Elijášovy.“
12. A Jóšafat řekl: „U něho je slovo Hospodinovo.“ A *tak* k němu šli král izraelský a Jóšafat a král edómský.
13. Eliša řekl králi izraelskému: „Co je mi do tebe? Jdi k prorokům svého otce a své matky.“ A král izraelský mu řekl: „, Nikoliv, neboť povolal Hospodin tyto tři krále, aby je vydal v ruku Moábu.“
14. A Eliša pravil: „Živ je Hospodin zástupů, před jehož tváří stojím, kdybych neměl ohled na Jóšafata, krále judského, ani bych na tebe nevzhlédl, ani bych *na* tebe nepohlédl.
15. A nyní mi přiveďte hudebníka“. A stalo se, že když hudebník hrál, byla nad ním ruka Hospodinova.
16. A řekl: „Tak praví Hospodin: Učiň v tomto potoce nádrž vedle nádrže.
17. Neboť takto praví Hospodin: Neuvidíte vítr a neuvidíte déšť a tento potok bude naplněn vodou a budete pít vy a vaše stádo i váš dobytek.
18. A *i* to je málo v očích Hospodina, vydá Moábské ve vaši ruku.
19. Ubijete každé opevněné město a každé město výborné, každý dobrý strom porazíte a zasypete vody, každý pramen vody a každé dobré pole znehodnotíte kameny.“
20. A stalo se ráno, když se přinášel obětní dar, hle, přišly vody cestou edómskou a země byla naplněna vodami.
21. A celý Moáb uslyšel, že králové vytáhli, aby proti nim bojovali, byli svoláni všichni z těch, kteří se přepásávali pásem, *od nejmladších* výše a stáli na pomezí.

22. Moábci vstali ráno, když vyšlo slunce nad vodami, a uviděli naproti vody rudé jako krev.
23. A řekli: „Toto *je* krev. Králové se jistě pobili, zabili jeden druhého. A nyní k loupeži, Moábe!“
24. A *když* přitáhli k izraelskému táboru, povstali Izraelci a pobili Moábce, a *ti* utíkali před nimi, a bili Moábské, *až* je vybili.
25. Zbořili jejich město a *na* každé dobré pole hodili každý svůj kámen, až je naplnili, zasypali každý pramen vod a porazili každý dobrý strom. Až zůstal Kir-harešet a jeho hradby, prakovníci *ho* obklíčili a dobývali jej.
26. A král Moábu viděl, že boj *je* pro něj těžký. Vzal s sebou 700 mužů, kteří tasili meč, aby se probili ke králi edómskému, ale nedokázali to.
27. Vzal svého prvorozeného syna, který se měl stát králem místo něj, a přinesl ho na hradbách *jako* zápalnou oběť. A stal se hněv veliký nad Izraelem a vydali se na cestu od něho a vrátili se do *své* země.

1.7 ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ

Nyní se pokusíme shrnout vše, co z naší předchozí práce vyplývá.

Z uvedeného kontextu, ve kterém se třetí kapitola v Druhé knize královské nachází, jasně vyplývá, že se jedná o svébytné vyprávění, mající jasný úvod, následný děj a závěr. S předchozími a následujícími příběhy ji spojuje pouze postava proroka Eliši.

Vidíme, že **prorocký příběh o Elišovi zabírá většinu textu** třetí kapitoly. Děj vzestupnou tendencí směřuje k okamžiku rozhovoru s prorokem a od tohoto okamžiku sestupnou tendencí směřuje k závěru. Pro spisovatele bylo důležité zachytit Elišu jako zachránce Izraele. Je to právě Eliša, který vládne Božím slovem a u kterého mohou nalézt zoufalí králové pomoc. V širším kontextu vidíme, že tato epizoda není ničím zvláštním,

vypráví o životě a činech proroka Elíši, stejně jako předchozí i následující epizody.

Zcela zde chybí popis cesty izraelských vojsk, nejsou zde jmenována žádná města, jimiž se ubírala cesta izraelských vojsk. V celém textu je pojmenováno pouze jedno moábské město, a to Kir-harešet, dle autora se jedná o hlavní město moábské země. Město Kir-harešet leží jižně od Arnonu. Stejně vymezení se nalézají i v Dt 2,9-24 a v popisu kmenových území v Joz 12,2; 13,9.16.⁵⁸ V tomto bodě se ovšem autor mýlil, neboť hlavním městem Moábu nebylo Kir-harešet, ale Dibón, které se nalézalo severně od Arnonu.⁵⁹ Pro autora nehrálo hlavní roli to, aby uvedená fakta odpovídala skutečnosti, neboť to vše tvoří pouze pozadí pro Elíšův prorocký příběh. Ani volba literárního druhu, prorocké legendy, neodpovídá tomu, že by chtěl autor zprostředkovat historickou událost; k tomu existují mnohem vhodnější literární žánry.

Autor se především zaměřuje na osoby a dialogy mezi nimi – přímá řeč tvoří větší část textu než samotné vyprávění autora (verše 4-19). Text tedy není primárně zprávou o nějaké historické události.

V příběhu se vyskytuje fiktivní postava edómského krále, který se účastnil vojenského tažení společně s králem izraelským a judským. Existence této postavy v příběhu je víceméně otázkou. Je možné, že autor chtěl zdůraznit ten fakt, že Izrael byl opravdu silným protivníkem, a tak přidává ke králi Jóramovi ještě dva další vojenské spojence, aby tak více zdůraznil vojenskou sílu, která proti Moábu postupovala.

Izrael tedy neprohrál bitvu proto, **že by byl vojensky slabší** než Moáb, naopak popis ničení moábské země nám jasně demonstruje sílu a bojovnost izraelských vojsk. **Moáb nakonec vítězí díky jednomu činu svého krále**, a tím

---

⁵⁸ Srov. NA'AMAN, N., *The Contribution of Royal inscriptions for a re-evaluation of the Book of Kings and a historical source*, str. 12.

⁵⁹ Jak nám dokládá Měšova stéla, tím se ovšem budeme více zabírat v následující kapitole této práce.

je vykonání lidské oběti, jejímž účinkem byl „*hněv*“, který zachvátil celé izraelské vojsko a to v jeho konečném důsledku odtáhlo pryč z Moábu. Tento hněv používá autor jako literární prvek, kterým zdůvodňuje prohru Izraele, ale nezpochybňuje jí pravdivost Elišovy předpovědi. Protože **to, co Eliša předpověděl, se skutečně stalo** – verš 25 přesně opakuje verš 19. Izraelské vojsko postupuje a přesně dle Elišových slov ničí a boří moábská města a zemi. Prorok dává příslib vítězství, ovšem není to příslibení konečného vítězství. Agresivita izraelských vojsk, s níž postupovali Moábem, vede k závěru, že země musela být po jejich nájezdu zcela zničena. A v tuto chvíli je Moáb skutečně pokořen a dochází k naplnění toho, co Eliša předpověděl: *„Ubijete každé opevněné město a každé město výborné, každý dobrý strom porazíte a zasypete vody každý pramen vody a každé dobré pole znehodnotíte kameny.“* Razance, s níž postupuje izraelské vojsko moábskou zemí a drtí ji, je až zarážející, zvláště pohlédneme-li na pravidla boje v Deuteronomiu, kde je výslovně stanoveno v Dt 20,19 *„Když budeš dlouhou dobu obléhat nějaké město a v boji se ho zmocníš, nezničíš jeho stromoví a nebudeš je vytínat sekerou. Vždyť z něho můžeš jíst. Nekácej je! Což je strom na poli člověk, abys jej také obléhal?“* Autor pravděpodobně popisem ničení izraelskými vojsky zdůrazňuje ten fakt, že Izrael by mocnější než Moáb a měl vyhrát, což se ale nestalo. Poslední dva **závěrečné verše**, které líčí prohru Izraele, se jeví jako **nelogické** a nelze jejich existenci v textu vysvětlit.

2. Analýza Měšovy stély

Měšova stéla nebo také Moábský kámen, jak bývá někdy nazývána, představuje nejstarší písemnou semitskou památku Palestiny a patří mezi nejdůležitější historické nebiblické texty.⁶⁰ Jedná se o starověký moábský památník z černého čediče, který nechal zhotovit asi kolem roku 850 před Kristem moábský král Měša. Objevena byla v 19. století východně od Mrtvého moře a severně od řeky Arnon. Stéla ve své současné podobě již prošla v důsledku poškození rekonstrukcí – skládá se ze 2 velkých a 18 malých fragmentů. Text není zachován úplně, v jednotlivých řádcích se nachází mezery, které byly dodatečně doplněny, a konec zcela chybí. Po rekonstrukci stéla měří na výšku 115 cm a na šířku 60 – 68 cm. Text obsahuje 34 řádků psaných v moábském jazyce, který je podobný biblické hebrejštině.

V druhé kapitole své práce se budeme zabývat právě touto starověkou moábskou památkou, opět z pohledu literární analýzy. Nejprve se zmíním o jejím objevení a následných událostech, které provázely snahy jednotlivých odborníků o její získání. Poté bude následovat, podobně jako v předchozí kapitole, rozdělení struktury textu a určení literárního druhu, které nám může pomoci pochopit sdělení Měšovi stély a také pro nás může být návodem, jak přistupovat a chápat jednotlivé zmíněné události.

---

⁶⁰ Srov. HERIBAN, J., *Příručný lexikón biblických vied*, str. 689.

2.1 OBJEVENÍ MÉŠOVY STÉLY⁶¹

Důležitou úlohu v objevování tohoto starověkého památníku sehrál misionář **F. A. Klein**. Byl původem Němec, vyrůstal ve Štrasburku, poté studoval basilejský seminář, kde se stal členem CMS.⁶² Ta jej roku 1851 posílá na misijní cestu do Jeruzaléma. V roce 1868 opouští Jeruzalém a vydává se na další cesty, mj. navštěvuje i Dibón, zde se **19. srpna 1868** dostává do tábora beduínského kmene Banū Hamīda, ležícího poblíž řeky Arnon, v němž se nalézal i kamenný monument. Díky přátelským stykům s beduíny se mu podaří získat přístup k tomuto monumentu a prohlédnout jej. Ve svých poznámkách pak uvádí, že se jedná o kámen: „*čedičové barvy, nesmírně těžký, obsahující 34 řádků textu, mající hladký povrch, nahoře i dole zaokrouhlený. Měřící 113 cm na výšku, 70 cm na šířku a 35 cm v tloušťce.*“ Učinil i kopii několika náhodně vybraných řádků, aby mohla být provedena analýza jazyka. Poté tábor opouští a pokračuje dále ve svých misijních cestách.

V následujících letech byl Klein velice často kritizován za to, že se nepokusil památník získat nebo že neudělal alespoň kopii celého textu. V průběhu dalších roků zesilovaly snahy o získání této starověké památky, a to především ze strany Pruska, Francie a Británie. Mezi nejvýraznější osobnosti patří Brit **Charles Warren**, působící v Palestině ve službách PEF⁶³, a Francouz **Clermont-Ganneau**. A je to právě Francouz Clermont-Ganneau, jenž získává další kopii tří vět z památníku. Sám pak navštěvuje Jeruzalém, kde se mu dokonce podaří získat kopii obsahující asi 89 znaků z památníku a hrubý obrys kamene. Kopie obsahuje i poznámky psané v arabštině, jež se týkají především velikosti kamene – na monumentu se nachází 40 řádků textu, dlouhý je 5 loktů a široký 3,5 lokte. Jméno místa, kde se kámen nacházel, bylo vymazáno. Na základě těchto informací jej

---

⁶¹ Příběh o objevení Méšovy stély je podrobně popsán v GRAHAM, M. P., *The Discovery and Reconstruction of the Mesha Inscription*, In DEARMAN, A (ed.), *Studies in the Mesha inscription and Moab* str. 47-78.

⁶² Church Missionary Society.

⁶³ Palestine Exploration Fund.

Clermont-Ganneau ohodnotil jako památník a text jako fénický. Byl odhodlán získat kámen za každou cenu. Posílá tedy tři Araby do Dibónu, aby učinili přesnou kopii památníku. Bohužel jim další práci přerušuje boj mezi beduíny, kopii se jim sice podaří zhotovit, ale získaný otisk je nakonec téměř nepoužitelný. Jednotlivé pokusy o získání kamene hlavně ze strany Francie a Británie postupně nabíraly na intenzitě, beduíni na tyto snahy reagují radikálním krokem. A tak roku **1869** přichází špatná zpráva, **kámen byl zničen**. Charles Warren píše, že posel, jenž mu toto oznámil, řekl, že beduíni kámen nahřáli nad plamenem, poté polili vodou a nakonec roztříštili. Jednotlivé fragmenty byly nakonec rozděny do různých beduínských rodin a ty je uložily do svých sýpek, aby si tak zajistily hojnost toho, co vypěstují.

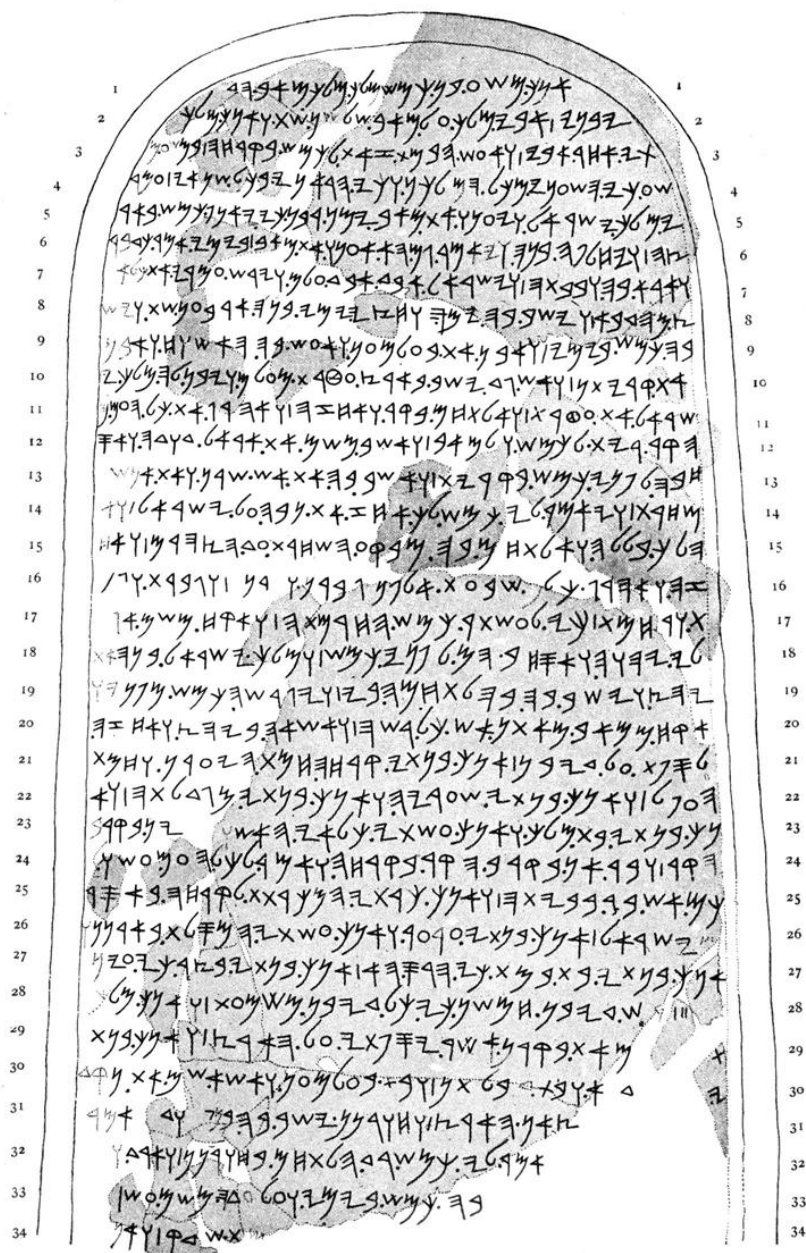
Vědci se však nevzdávají a usilují o to získat co nejvíce fragmentů, ve finále se jim podaří **většinu fragmentů odkoupit**. A je to Clermont-Ganneau, který je roku **1870** pověřen prací na rekonstrukci kamene. Ve svých poznámkách uvádí že: *„jde o masivní modro-černý blok z čediče, měřící 100 x 60 x 60 cm. Ve špičce je zaoblený, ale v pravé dolní části je ulomený, obsahuje 34 rytých řádků textu. Na pravé straně jsou znatelné stopy hranice pro přípravu psaní. Slova jsou od sebe oddělena tečkami a verše či věty jsou odděleny svislými čarami.“* Práci na stéle se věnoval šest let, tj. do roku 1976 a **dochází k následným závěrům**: Památník má typický tvar egyptských či asyrských památek. Text končí na 34 řádku, ale ještě na tomto řádku se nachází označení pro novou větu, takže existoval minimálně i řádek 35. Původní monument může mít i dvojnásobnou velikost a stále se může nalézat v Dibónu. Jazyk památníku není fénický, jak bylo původně myšleno, ale moábský.

Ovšem i po získání památníku stále probíhaly spory o to, jaké zemi bude patřit, a to hlavně mezi Francouzy, Prusy a Brity. Po mnoha dalších peripetiích se památník ocitá v pařížském muzeu Louvru, kde je umístěn do dnes.⁶⁴

---

⁶⁴ Popisem objevení Měšovy stély se podrobněji zabývá Michaela Klimešová ve své diplomové práci. Viz. KLIMEŠOVÁ, M., *Měšova stéla. Překlad a analýza epigrafického textu*, str. 5 – 7.

2.2 TEXT MĚŠOVY STĚLY⁶⁵

⁶⁵ Obrázek stěly je převzat z počítačového programu ANCIENT TEXTS READER. Obrázek je pouze ilustrační.

Hebrejský přepis i s úpravami je převzat z knihy Textbook of Syrian Semitic Inscriptions, sv. I. od Johna C.L. Gibsona.⁶⁶

- 1) אנך משע בן כמש(ית) מלך מאב הד
- 2) יבני : אבי מלך על מאב שלשן שת ואנך מלכ
- 3) תי אחר אבי : ואעש הבמת זאת לכמש בקרחה :
במ(ת י)
- 4) שע כי השעני מכל המלכין וכי הראני בכל שנאי : עמר
- 5) י מלך ישראל ויענו את מאב ימן רבן כי טאנף כמש
בא
- 6) צה ויחלפה בנה ויאמר גם הא אענו את מאב : בימי
אמר כ(ן)
- 7) וארא בה ובבהתה : וישראל אבד אבד עלם וירש עמרי
את א(ר)
- 8) ין מהרבא : וישב בה ימה וחצי ימי בנה ארבען
שת ויש
- 9) בה כמש בימי : ואבן את בעלמען ואעש בה האשוח
ואב(ן)

---

⁶⁶ GIBSON J.C.L., *Textbook of Syrian Semitic Inscriptions*, Volume I., str. 74 – 75.

- (10) את קריתן : ואש גר ישב בארץ עטרת מעלם ויבן לה מלך י
- (11) שראל את עטרת : ואלתחם בקר ואחזה : ואהרג את כל העם (מ)
- (12) הקר רית לכמש ולמאב : ואשב משם את אראל דודה וא(ס)
- (13) חבה לפני כמש בקרית : ואשב בה את אש שרן ואת א(ש)
- (14) מחרת : ויאמר לי כמש לך אחז את נבה על ישראל : וא
- (15) הלך בללה ואלתחם בה מבקע השחרת עד הצהרם ואת
- (16) זה ואהרג כל שבעת אלפן ג(ב)רן ו(גר)ן וגברת ו(גר)
- (17) ת ורחמת : כי לעשתר כמש החרמתה : ואקח משם את כ(כ)
- (18) לי יהוה ואסחב הם לפני כמש : ומלך ישראל בנה את
- (19) יחץ וישב בה בהלתחמה בי : ויגרשה כמש מפני (ו)
- (20) אקח ממאב מאתן אש כל רשה : ואשאה ביהץ ואחזה
- (21) לספת על דיבן : אנך בנתי קרחה חמת היערן וחמת
- (22) העפל : ואנך בנתי שעריה ואנך בנתי מגדלתה : וא

- (23) נך בנתי בת מלך ואנך עשתי כלאי האשו(ח במע)ין
בקר(ב)
- (24) הקר : ובר אן בקרב הקר בקרחה ואמר לכל העם
עשו ל
- (25) כם אש בר בביתה : ואנך כרתי המכרתת לקרחה באסר
- (26) י ישראל : אנך בנתי ערער ואנך עשתי המסלת בארנן ו
- (27) אנך בנתי בת במת כי הרס הא : אנך בנתי בצר כי עין
- (28) (הא) ב(א)ש דיבן חמשן כי כל דיבן משמעת : ואנך מלכ
- (29) ת(י על ה)מאת בקרן אשר יספתי על הארץ : ואנך בנת
- (30) י (גם מהד)בא ובת דבלתן : ובת בעלמען ואשא שם
את נ(ק)
- (31) (די לרעת את) צאן הערץ : וחורנן ישב בה בת
ב וק אש
- (32) (וימר לי כמש רד הלתחם בחורנן : וארד ו(אל)
- (33) (תחם בקר ואחזה וישב) בה כמש בימי ועל דה משם עש
- (34) שת שדק : ואנך(ך)

2.3 STRUKTURA TEXTU

Vidíme tedy, že Měšově stéle se věnovalo opravdu mnoho pozornosti, a to především ve snaze rekonstrukce jejího textu, přesného překladu či řešení otázek historicity jednotlivých událostí, jež jsou na stéle zachyceny.

Ve své práci se zaměříme na Měšovu stélu z pohledu literárního – o jaký literární žánr se jedná? Můžeme vůbec s jistotou určit příslušnost k určitému literárnímu žánru, když nemáme k dispozici celý text? Ovlivňuje nějak celkový styl Měšovy stély náš přístup k jednotlivým událostem v ní popsaných?

Podobně jako v předešlé části této práce se budeme nejprve zabírat strukturou textu, která by nám poté měla opět pomoci při určování literárního druhu.

V tomto bodě by tak mělo následovat vytvoření vlastní struktury textu, avšak při studiu textu a různých struktur, tak jak je uvádí jednotliví odborníci, se ukázalo, že struktura, kterou předkládá K. A. D. Smelik, je dostatečně přehledná, srozumitelná a má přesně stanovená kritéria, kterými se dělení textu řídí. Proto ji přejímáme za vlastní, avšak ne zcela, zejména v poslední části se budeme od Smelika jemně odchylovat. Ovšem k tomu se budeme podrobněji věnovat níže. Nyní si pro srovnání představíme **tři koncepce struktur** od různých autorů, abychom si udělali představu, jak a z jakých důvodů lze text dělit.

První pochází od **F. I. Andersena** a je uvedena v článku *Moabite Syntax*.⁶⁷ Andersen text Měšovy stély rozděluje do 18 paragrafů, kde každý paragraf se zabývá řešením určitého problému. Následně je každý paragraf dále rozčleněn do několika gramaticky samostatných sekcí.

Struktura dle Andersena vypadá takto:

P1: S1 – Nezávislá část (1)⁶⁸.

P2: S2 – S6 – Odůvodnění výroby památníku (2 – 4).

P3: S7 – S12 – Omří utlačuje Moáb (4 – 6).

---

⁶⁷ Srov. ANDERSEN, F. I., *Moabite Syntax*, str. 82 – 85 a str. 114 – 115.

⁶⁸ V závorkách jsou uvedena čísla řádků originálu.

- P4: S13 – S15 – Porážka Omrího syna (6 – 7).
P5: S16 – S21 – Znovudobytí Medeby (7 – 10).
P6: S22 – S29 – Dobytí Atarothu (10 – 14).
P7: S30 – S39 – Dobytí Neba (14 – 18).
P8: S40 – S45 – Dobytí Jahasu (18 – 21).
P9: S46 – S54 – Stavební operace v Qarhothu (21 – 24), zde se nachází pododstavec P10: S51 – S 53.
P11: S55 – S56 – Stavební operace v Aroeru (24 – 26).
P12: S57 – S58 – Stavební akce v Beth-bamoth (26 – 27).
P13: S59 – S60 – Stavební operace v Beseru (27 – 28).
P14: S61 – S65 – Aktivity v Dibónu, kontext je zde ovšem nejasný (28 – 30).
P15: S66 – S67 – Obsah tohoto paragrafu je nejasný (30 – 31).
P16: S68 – pravděpodobně S74 – Další vojenské operace (31 – 33).
P17: S75 – S76 – (33 – 34).
P18: S77 – ? – Stavební operace.

Dalším, kdo se zabýval strukturou Měšovi stély byl **Stanislav Segert** ve svém článku *Die Sprache der moabitischen Königsinschrift*.⁶⁹ Podobně jako pro Andersena i pro Segerta bylo hlavním kritériem při rozdělování textu do jednotlivých částí téma, o němž dané části pojednávají. Strukturou se ovšem nezabývá tak podrobně jako Andersen.

Segert text dělí do 15-ti částí.

1. část – Představení krále Měši (1).
2. část – Oznámení, že se ujal trůnu po svém otci (2 – 3).
3. část – Krátké zdůvodnění této stavby, věnuje ji bohu Kemošovi, který jej osvobodil od nepřátel (3 – 4).
4. část – Představení nepřítele Moábu, izraelského krále Omrího (4 – 6).
5. část – Zpráva od dobytí Mhdb' (7 – 9).

---

⁶⁹ Srov. SEGERT, S., *Die Sprache der moabitischen Königsinschrift*, str. 237 – 238.

6. část – Krátká zpráva o stavební činnosti v B^clm^cn a Qrjtn (9 – 10).
7. část – Zpráva o dobytí a následné stavební činnosti v ^ctrt (10 – 14).
8. část – Další zpráva o dobytí a následné stavební činnosti, tentokrát ve městě Nbh (14 – 18).
9. část – Zpráva o dobytí Jhs (18 – 21).
10. část – Zpráva o stavební činnosti v Qrhh (21 – 16).
11. část – Krátká zmínka o výstavbě ^cr^cr a ulice skrze Arnon (26).
12. část – Informace o znovuobnovení Bt.Bmt a Bsr (27).
13. část – Krátká zmínka o Djbn (28 – 29).
14. část – Zpráva o stavební činnosti v Mhdb^c, Bt.Dbltn a Bt.B^clm^cn (29 – 31)
– tato část je již poškozena.
15. část – Zpráva o dobytí Hwrnn je zachována pouze v malém zlomku (31 – 34).

Posledním příkladem struktury je rozdělení pocházející od **K. A. D. Smelika**.⁷⁰

Při rozdělování textu do jednotlivých částí byly pro Smelika určující dvě kritéria:

- 1) opakovaný výskyt osobního zájmena **𐤍𐤍**, které se nachází v první, třetí a čtvrté části, ne však v části druhé a páté.
- 2) výskyt jména Kemoš, které se vyskytuje v druhé (zde dominuje), první a páté části, naopak v části třetí a čtvrté není jméno boha vůbec zmíněno.

Na základě těchto kritérií dělí Smelik text do pěti částí. Každá z částí může být dále rozdělena do tematických sekcí:

Řádky 1 – 4 – **první část** – ÚVOD.

- a) Představení autora (1 – 3).
- b) Odůvodnění stavby památníku (3 – 4).

Řádky 4 – 21 – **druhá část** – VOJENSKÉ OPERACE.

- a) Porážka Izraele (4 – 7).
- b) Dobytí Mehadaby (7 – 10).
- c) Dobytí země Atarót (10 – 14).

⁷⁰ Srov. SMELIK, K. A. D., *The literary structure of king Mesha's inscription*.

d) Dobyetí města Nebo (10 – 18).

e) Dobyetí města Jahas (18 – 21).

Řádky 21- 28 – **třetí část** – STAVEBNÍ ČINNOST.

a) Obnovení města Qarchoh (21 – 26)

b) Postavení Aroer, silnice v Arnonu a obnova Bet Bamot (26 – 27)

c) Postavení města Becer (27 – 28).

Řádky 28 – 31 – **čtvrtá část** – ZÁVĚR.

a) Shrnutí opanovaných území (28 – 29).

b) Další výčet stavební činnosti (29 – 31).

Řádky 31 – 34 – **pátá část** - DODATEK

a) Fragmentární zmínka o dobytí Chavronén (31 – 33).

b) Poslední řádek textu – je nečitelný (34).

Máme zde před sebou tři možná rozdělení textu Měšovy stély. Všechna tři se shodují v tom, že text dělí do **tematických sekcí**. Avšak pouze Smelik uvádí další jasné důvody, proč se uchyluje k uvedenému rozdělení textu. Vidíme, že text je rozdělen do pěti částí, z nichž každá je tvořena tematicky propojenými událostmi, není tedy tak rozkouskovan jako u Segerta a Andrsena, u nichž vždy jednotlivá událost tvoří samostatnou sekci, ač jsou jednotlivé události mezi sebou propojeny tematicky a mohly by tak tvořit větší ucelenou část.

Nyní tedy přistoupíme k podrobnému popisu a rozboru struktury K. A. D. Smelika. Nejprve si ovšem v přehledné tabulce zopakujeme kritéria, dle kterých je text dělen do jednotlivých částí.

Část	Opakovaný výskyt zájmena אנך	Výskyt jména Kemoš
1.	Ano	Ano
2.	Ne	Ano
3.	Ano	Ne
4.	Ano	Ne
5.	Ne	Ano

Nyní, když máme stanovená kritéria dělení, můžeme přistoupit k samotnému popisu rozdělení textu do jednotlivých částí a jejich odstavců.

1. část – ÚVOD – řádek 1. až 4. řádek po שנאי: Jedná se o obecnou formuli, v níž se nám představuje autor stély a uvádí důvod, který jej vedl k postavení tohoto památníku. Úvod může být dále rozdělen do dvou následujících pododstavců:

1a. 1. až 3. řádek po slovo אבי – jako původce se nám zde představuje moábský král Méša, který následně obhajuje svůj královský majestát, jeho otec se jmenoval Kemošet a byl králem Moábu a on jako jeho syn nastoupil po smrti svého otce na královský trůn.

1b. 3. řádek od ואעש až 4. řádek po שנאי – poté, co se představil autor, je potřeba uvést důvod, proč vznikl tento památník. Méša jej postavil pro moábského boha Kemoše, který mu dal tu moc, aby se mohl osvobodit od všech svých nepřátel.

2. část – VOJENSKÉ OPERACE - 4. řádek od עמר až 21. řádek דיבן: Zatímco první část byla obecná, nyní se dostáváme k výčtu konkrétních

Měšových činů. Jako první uvádí své vojenské úspěchy, kterých dosáhl pouze díky přízni boha Kemoše. Tato část se odlišuje od ostatních v jednom zvláštním bodě – je zde kladen důraz na rozdíl mezi minulostí a přítomností, mezi tím, co bylo za vlády Měšových předchůdců, a tím, co dokázal Měša během svého panování. Text můžeme opět rozdělit do několika malých odstavců.

2a. poslední slovo řádku 4. až řádek 7. po slovo **וירש** – Tato první část tvoří dle Smelika literární most, který spojuje úvod se zbytkem textu. Měša zde předkládá svůj první⁷¹ velký úspěch, osvobození se od Izraelské nadvlády. Nejprve představuje velkého moábského nepřítele, jímž byl izraelský král Omrí, který utlačoval Moáb „*mnoho dnů*“, pravděpodobně si tedy izraelský král podmanil Moáb již na počátku své vlády⁷². V tomto útlaku Moábu vidí Měša Kemošův hněv, není však uveden důvod, kvůli kterému se bůh na svou zemi hněvá.

Po Omrím nastupuje na trůn jeho syn, který dále drží Moáb jako vazalský stát. Když Měša nastoupí na královský trůn, vzepře se izraelskému králi – jméno krále není nikde v textu uvedeno. Jelikož Měša vládl přibližně ve stejném časovém úseku jako izraelský král Jóram, tak se má obecně za to, že se jedná o tohoto panovníka – kterého poráží a tak získává nezávislost pro Moáb.

2b. řádek 7. od **עמרי** až 10. řádek po první slovo – Dalším vojenským úspěchem, který Měša uvádí, je dobytí země Mehadaba, která také byla pod izraelskou nadvládou. Mehadaby se zmocnil Omrí a byla v područí ještě jeho synů⁷³. Měša uvádí, že to byl právě bůh Kemoš, kdo mu vrátil zpět zemi

---

⁷¹ První ve smyslu výčtu jednotlivých Měšových činů zaznamenaných na stéle, nikoliv však dle chronologie popsanych událostí. Srov. SMELIK, K. A. D., *The literary structure of king Mesha's inscription* str. 25: Jednotlivé Měšovy činy jsou na stéle zaznamenány tak, aby vytvářely strukturovaný text.

⁷² Srov. STERN, P. D., *Of Kings and Moabites: History and Theology in 2 Kings 3 and the Mesha Inscription*, str 2. Dále Stern uvádí, že je velice pravděpodobné, že izraelský král využíval Moáb i jako zdroj pracovní síly.

⁷³ Výraz **בנה** lze přeložit jak singulárním výrazem „syn“, tak i plurálem „synové“, v tomto případě se přikláníme k druhé možnosti překladu. Pravděpodobně je zde míněno, že Mehadaba

mehadabskou, která dříve k Moábu patřila. Následuje zmínka o výstavbě tří objektů, zdá se, že tematicky zapadá spíše do části třetí, zde nám však pomůže syntax. Pohlédneme-li na originální text, všimneme si, že je použita konstrukce waw-konsekutivního, tudíž se zde jedná o plynulé vyprávění a stavební činnost je pouze důsledkem předchozího vojenského zásahu, po kterém dozajista musela být Mehadaba zničena a bylo tedy potřeba ji obnovit.

2c. řádek 10. od **וַאֲשׁר** גַּד až řádek 14. po **מַחֲרַת** – jako v předešlých úsecích vidíme jasný rozdíl mezi tím, co bylo dříve – země Atarót patřila Izraeli a sídlili v ní Gádovci⁷⁴ –, a co je nyní – Měša zemi dobývá a získávají zpět. Veškeré izraelské obyvatelstvo pak obětuje jako zadostiučinění pro boha Kemoše. Celou dobytou zemi poté osidluje moábským obyvatelstvem.

2d. řádek 14. od **וַיֵּאמֶר** až řádek 18. po **כַּמֹּשׁ** – město Nebo také spadalo pod izraelskou nadvládu, Kemoš dává Měšovi příkaz, aby Nebo od této nadvlády osvobodil. Král uposlechne boží příkaz a vyrazí do boje a město osvobodí. A opět vykoná oběť, tentokrát smírnou oběť pro božstvo Aštar-Kemoš.

2e. řádek 18. od **וּמֶלֶךְ** až řádek 21. po **דִּיבַן** – opět je to izraelský král, který svým jednáním vyprovokuje moábskou reakci, tentokrát si staví pevnost Jahas, která mu slouží jako strategický bod v boji proti Moábu. Tentokrát to však není král Měša, kdo přinutí izraelského krále Jahas opustit, nýbrž sám bůh Kemoš takto činí.

Čteme-li druhou část velmi pozorně, nemůže nám uniknout, že v pozadí jednotlivých vojenských úspěchů stojí vzdání úcty moábskému bohu Kemošovi, který stojí v pozadí všech vojenských úspěchů. Zvláště výrazné je to od části 2c, kde je skrze oběti uctíván Kemoš, v následujícím oddíle 2d přikazuje moábskému

---

byla pod izraelskou nadvládou polovinu vlády Omrího, celou vládu jeho syna Achaba a polovinu vlády Omrího vnuka Jórama.

⁷⁴ O tom, že Gádovci obývali zemi Atarót, svědčí i Num 32,34.

králi, aby zaútočil na izraelského krále, a v závěru 2e dokonce sám vyhání nepřátele Moábu.

3. část – STAVEBNÍ ČINNOST - 21. řádek od **בנתי אנך** až 28. řádek po **משמעת**

Asi v polovině 21. řádku dochází ke změně tématu, a otevírá se nám tak nová část tematická část – výčet staveb a rekonstrukcí v moábské zemi. V originálním textu je na první pohled patrný častý výskyt osobního zájmena **אנך**.

3a řádek 21. od **בנתי אנך** až 26. řádek po **ישראל** – následuje první z výčtu staveb, jež nechal vybudovat král Měša, a to je obnovení města Qarchoh.

3b řádek 26. od **בנתי אנך** až 27. řádek po **הרס הא** – dalším Měšovým počinem bylo postavení Aroer a silnice v Arnonu a znovu postavil Bet Bamot.⁷⁵

3c řádek 27. od **בנתי אנך** až 28. řádek po **מימע** – posledním uvedeným stavebním počinem krále Měši je postavení Beseru, k jeho výstavbě využil pomoci 50-ti dibónských mužů.

V tomto bodě se již odlišujeme od Smelika, který třetí část dělí pouze na dva pododstavce, přičemž odstavec 3b dle něj zahrnuje řádky 26-27. V řádku 28 pak vidí začátek čtvrté části. Důvod v odlišném dělení, spočívá v rozdílném doplnění poškozeného textu. Smelik na začátku 28. řádku místo **באש** doplňuje **ואש**, a tak může být tento řádek řazen do nové části, pojednávající o Měšou dobytých a podrobených území.

My používáme text s odlišným doplněním, což nám brání souhlasit se Smelikem. Navíc zmínka o Dibónu je zde uvedena proto, aby bylo odůvodněno, proč 50 dibónských mužů pomáhalo při stavbě Beseru – protože celý Dibón byl

---

⁷⁵ STERN, P. D., *Of Kings and Moabites: History and Theology in 2 Kings 3 and the Mesha Inscription*, str. 4: Měšovy stavby jsou potvrzeny i archeologickými výzkumy, můžeme i předpokládat, že jeho vliv trval až do konce 9. století před Kristem.

svému králi poslušný. Navíc pohlédneme-li na originální text, vidíme zcela jasně, že zmínka Dibónu není od předchozích slov oddělena výrazným zlomem či přechodem, jedná se zde o jednu větu.

4. část – ZÁVĚR - 28. řádek od פּאָנךְ až 31 po הָעָרִץ

Předposlední část zahrnuje výčet území, nad kterými Měša kraloval a která znovu postavil po jejich dobytí.

4a řádek 28. od מֶלֶךְ פּאָנךְ až 29. řádek po הָאָרֶץ – čtvrtou část otevírá zdůraznění Měšova majestátu – panoval „nad stovkou měst“ – v tomto ohledu si je část čtvrtá podobná s první, která také zdůrazňuje Měšovu moc.

4b řádek 29. od בְּנֵי פּאָנךְ až 31. řádek po הָאָרֶץ – podtržení Měšovy moci a síly pokračuje dalším vyjmenováním míst, která nechal vybudovat. Konec 31. řádku je bohužel v důsledku vzniklé mezery nejasný.

5. část – DODATEK – 31. řádek od וַחֲזַרְנָן až řádek 34.

Poslední řádky stély jsou bohužel nenávratně poškozené, tudíž nelze s jistotou tvrdit, zda se dá poslední úsek rozdělit do dvou (či více) částí, nebo zda za ním nenásleduje ještě další pokračování.

Zařazení těchto řádků do vlastní sekce lze také odůvodnit ryze praktickým důvodem, neboť se jedná o krátkou a téměř nesrozumitelnou zmínku, která nám k pochopení textu nijak nepřispívá. Nevíme, zda celý text uzavírá či otevírá další část.

Smelik nám však ještě dokazuje, proč bychom měli tuto část zařadit do nové sekce a proč by měla být dělena do dvou pododstavců.

5a řádek 31. od וַחֲזַרְנָן až 33. řádek – tento pododstavec obsahuje fragmentární zlomky příběhu o dobytí Chavronu. Smelik poukazuje na podobnost mezi pátou a druhou částí. Oddíl je uveden slovy **יָשַׁב בָּהּ**, podobné spojení nalezneme i v sekci 2 (řádek 8) **וַיָּשַׁב בָּהּ**. Příkaz daný Kemošem „*Sejdi a bojuj proti Chavronénu.*“ je podobný příkazu ze sekce 2d (řádek 14).

5b 34. řádek – poškození posledního řádku je tak rozsáhlé, že je v jeho důsledku zcela nepochopitelný.

2.4 LITERÁRNÍ DRUH

K určení literárního druhu pouhé stanovení struktury textu však nestačí, pomoci nám zde mohou další starověké nápisy, které vznikly z rozkazu krále. A jsou to fénické náhrobní nápisy Achíramův sarkofág, Baalšamarův sarkofág, Batnoamin náhrobní nápis, Ešmunezerův náhrobní nápis, Náhrobní nápis z Kypru, Tabnitův náhrobní nápis, dále hebrejské náhrobní nápisy Náhrobní nápis z El -Kom, Náhrobek Chezirových synů, Náhrobní nápis Silwan, Šebnajáhův náhrobní nápis, také aramejský náhrobní nápis Uziášův epitaf.⁷⁶ Dalším typem nápisu jsou nápisy o stavbě, a to hebrejský nápis Chizkijášův tunel a fénické Bodaštarův zakládající nápis, Jehaumilikův nápis a Jehmilikův nápis, dále fénické nápisy na soše Abibaalův nápis a Baalšillemův nápis. V neposlední řadě také královské památeční nápisy fénické Azitawadův nápis z Karatepe, Kilamuwův nápis ze Zinjirli⁷⁷ a aramejská Zakirova stéla z Afisu⁷⁸, jež jsou typickými představiteli svého literárního žánru.

Náhrobní nápisy jsou většinou krátké, na úvod představují krále, jemuž daný hrob patří, někdy je uvedeno i datum úmrtí, některé obsahují varování pro zloděje, že v tomto hrobě není nic cenného, např. Šebnajáhův náhrobní nápis nebo Náhrobní nápis z Kypru. A nakonec každý náhrobní nápis obsahuje formuli, která má varovat každého, kdo by chtěl daný hrob otevřít, poškodit nebo přemístit, že bude proklet. Ze skupiny náhrobních nápisů se trochu vymyká Ešmunezerův náhrobní nápis, ten totiž navíc obsahuje jakýsi žalozpěv nad tím, že král zemřel

---

⁷⁶ Názvy nápisů odpovídají tomu, jak jsou označeny v programu ANCIENT TEXTS READER.

⁷⁷ Překlady nápisů jsou převzaty z počítačového programu ANCIENT TEXTS READER.

⁷⁸ Překlad Zakirovy stély jsem přezvala z knihy GIBSON, J. C. L., *Textbook of Syriac Semitic Inscriptions*, volume 2: Aramaic Inscriptions including Inscriptions in the dialect of Zinjirli, str. 9 – 13.

tak mladý: „*byl jsem vytržen ne ve svém čase, syn mála dnů, (jako) dětská oběť, sirotek, syn vdovy, a ležím v tomto sarkofágu a v tomto hrobě na místě, které jsem postavil....*“

Dalším typem nápisů jsou tzv. **nápisy o stavbě**. Těm dali vzniknout králové na počest nějaké významné stavby, již nechali postavit. Takovéto nápisy bývají opět kratší, na úvod se vždy představuje král, z jehož popudu daná stavba vznikla, následuje zasvěcení stavby některému z božstev a na závěr je uvedeno požehnání pro krále. Jehaumilikův nápis navíc obsahuje i prokletí pro každého, kdo poškodí uvedenou práci. „*Jestliže však naopak neumíš se sebou a jestliže odstraníš tuto p(rá)ci (a přemís)íš ... s jeho podstavcem z tohoto místa a odhalíš jeho úkryt, učiní panovnice, paní Byblu způsobí, onoho člověka a jeho potomstvo smradlavým před tváří všech bohů By(blů.).* V této skupině se od ostatních odlišuje nápis u Chizkijášova tunelu, neboť neobsahuje úvodní formuli, v níž se král představuje, ani zasvěcení stavby bohu, nalezneme na něm pouze představení stavby, a jak probíhaly práce na ní: „*Průlom. A takto se měla událost průlomu. Když [kopáči máchali] krumpáči, každý směrem ke svému druhu, a když již tři lokty (zbývaly) do prů[lo]mu, bylo slyšet hlas každého volat ke svému druhu, neboť otvor ve skále napravo a od[...] a v den průlomu udeřili kopáči, každý naproti svému druhu, krumpáč proti krumpáči, a vyšla voda z východu do rybníka ve dvou stech a tisíci loktech. A sto loket byla výška skály nad hlavou kopáčů.*“

Co se týče **nápisů na soše**, tak ty bývají také krátké, obsahují opět představení toho, kdo nechal postavit tuto sochu a pro koho je postavena – pro nějakého boha. Na závěr je vždy uvedeno požehnání pro krále. Např. Abibaalův nápis „*(Socha, kterou při)nesl Abibaal král (Byblu, syn...) (krále) Byblu z Egypta pro pan(í) Byblu, jeho panovnici. Kéž prodlouží paní Byblu Abibaalovy dny a jeho roky) nad Byblem!*“

Nyní máme před sebou poslední skupinu nápisů, a to jsou **královské památeční nápisy**. Takovéto nápisy nám vypočítávají velké činy daného krále, typickým rysem je zobrazení rozdílu mezi vládou předchůdců, kteří téměř nic nedokázali, a panováním krále, o němž nápis vypráví a který dal své zemi

blahobyt. Hlavním účelem památečních královských nápisů je připomínat krále prostřednictvím jeho činů, a poskytnout tak retrospektivu jeho vlády.⁷⁹ Nápisů jsou zaměřeny na boha, který vždy králi oznamuje, co má učinit. Autorem těchto nápisů je pak samotný král nebo některý z očitých svědků. Nápisů tak víceméně vyjadřují skutečné historické události, samozřejmě do popředí kladou úspěchy, kterých král dosáhl, zatímco neúspěchy a porážky opomíjejí.⁸⁰ Dosud představené nápisů jsou velice krátké a týkají se vždy jedné konkrétní události (úmrtí panovníka, stavba či socha), královské nápisů naproti tomu jsou mnohem delší a nalezneme na nich více událostí týkající se panovníkova života. Proto právě Měšovu stělu řadíme do této skupiny nápisů.

Téměř vždy začíná nápis stereotypní úvodní formulí, představující krále, jehož bude nápis připomínat, viz např. Kilamuwa řádek 1. Většinou po tomto představení následuje odůvodnění králova nároku na trůn a označení ho za původce nápisu: Azitawada I. sloup řádky 1-3, Zakir I. sloup řádky 1-4, tuto formulí nalezneme i na Měšově stěle – Měša řádky 1-4.

Po úvodu následuje výčet velkých skutků, které daný panovník vykonal. Měša na své stěle začíná svými vojenskými úspěchy – Měša řádky 4-21. Zde nejprve odkazuje na své předchůdce, kteří nedokázali osvobodit Moáb od izraelské nadvlády, toto se ovšem změnilo během jeho kralování – řádky 4-9. Pak následuje výčet dalších jeho vojenských vítězství, díky kterým rozšířil území Moábu a získal tak větší samostatnost. Kilamuwa na svém nápisě řádky 2-13 uvádí nejprve dlouhý výčet svých předků: „*Gbr vládl nad J'dj a neučinil (nic). Byl Bmh a neučinil (nic), a byl můj otec Chaja, a neučinil (nic), a byl můj bratr Š'l a neučinil (nic) a já jsem Kilamuwa bir Tm[?]. Co jsem učinil, neučinili (žádní) předcházející.*“ Čímž připomíná to, jak bídě jeho lid dříve žil, ovšem nyní, když je na trůnu on, jeho lid se má dobře a nestrádá. Azitawada I. sloup řádky 3 – II. sloup řádek 9 připomíná, že rozšířil území Adanu, dal hojnost všeho Danúňanům

---

⁷⁹ Srov. MILLER, M., *The moabite stone as a memorial stela*, str. 9.

⁸⁰ Srov. NA'AMAN, N., *The Contribution of Royal inscriptions for a re-evaluation of the Book of Kings as a historical source*, str. 4.

a porazil rebely. Jak Méša, tak i Azitawada mají výčet svých vojenských úspěchů přerušen zmínkou o stavbě – Méša řádky 9-11 a Azitawada I. sloup řádky 13-18: „*A postavil jsem zdi/pevnosti mocné ve všech okrajových oblastech na hranicích, na místech, kde byli muži zlí, velitelé tlup, nikdo nebyl muž služebný domu MPŠ. A já, Azitawada, jsem je postavil pod své nohy. A postavil jsem stany/osídlení v těch místech, aby tam bydleli oni, Danúňani, v pokoji svého srdce.*“ Oba shodně činí v důsledku vlastních vojenských akcí – Méša proto, aby zajistil prosperitu území, poškozenému válkou a Azitawada proto aby se mohl porazit nepřátele a jejich území dát Danúňanům. Azitawada na konci výčtu svých vojenských úspěchů ještě připomíná, že právě díky tomu, co učinil, se nyní má jeho lid dobře: „*A měli ve všech mých dnech sytost a dobro a bydlení dobré a pokoj srdce Danúňané a celé údolí Adanu.*“ Zakir na své stéle I. sloup řádky 4-17 se zmiňuje o svém vítězství nad koalicí znepřátelených králů. Podobně jako Méša i on zdůrazňuje to, že jen díky přízni svého boha Baalšamajina dosáhl vítězství: „*Ale já jsem zvedl ruce k Baalšamajinovi, a Baalšamajin mi odpověděl a Baalšamajin promluvil ke mně prostřednictvím věštců a poslů, a Baalšamajin [řekl mi:] Neboj se, protože jsem to byl já, kdo tě učinil králem, [a já stojím] s tebou a vysvobodím tě [od všech těchto králů].*“

Méša ve výčtu svých činů pokračuje stavební činností – řádky 21-31. Podobně jako Azitawada II. sloup řádek 9 – III. sloup řádek 4. O svých stavbách vypráví i na značně poškozeném druhém sloupu svého nápisu Zakir, II. sloup řádky 1-15.

Královské nápisy vždy končí formulí velebící krále či příslibem trestu pro toho, kdo daný nápis poškodí. Často se stává, že nápisy obsahují obě dvě části, jako např. Azitawada III. sloup řádky 4-18: „*Kéž dají Baal KRNTYŠ a všichni bohové města Azitawadovi dlouhé dny a množství roků a dobré stáří a mocnou sílu nad všechny krále.... A jestliže (nějaký) král mezi králi a vládce mezi vládci nebo (nějaký) člověk, který bude proslavený, vymaže jméno Azitawady v této bráně a položí své jméno, i když by/kdyby dokonce miloval/dychtil po tomto městě a zvedne (= odstraní) tuto bránu, kterou udělal Azitawada, a udělá (z ní) bránu jinou, a ustaví (své) jméno na ní, jestliže v lásce/dychtivosti zdvihne (= odstraní)*

nebo v nenávisti a ve zle zdvihne (= odstraní) tuto bránu, tak vymaže Baalšamém (Baal nebes) a El (bůh), stvořitel země.“

Příslib trestu obsahuje nápis Kilamuwa řádky 13-16: *„A kdo mezi mými syny, který usedne na mé místo, poškodí tento nápis, mškbm ať neprokáží úctu bcrrm a bcrrm ať neprokáží úctu mškbm a kdo zničí tento nápis, ať Baal cmd zničí hlavu toho muže, a ať zničí Baal Chamon hlavu bhm a rkb'l Baal domu.“* A Zakir stéla II. sloup řádky 16-28: *„Nyní, kdo smaže příběh [úspěchů] Zakira, krále Hamth a Luath z této stély, a kdo odstraní tuto stělu z [přítomnosti] Ilwer a odtáhne ji pryč [z tohoto místa] ...a bůh nes a bohové země a Baal...[popravit] toho člověka a [jeho syny a jeho celou] populaci.“*

Na textu Měšovy stély, tak jak jej máme v současné době k dispozici, tuto formuli nenalezneme, to ale neznamená, že můžeme s jistotou prohlásit, že ji nikdy neobsahovala. Je velice pravděpodobné, že se na stěle nacházela, ale v důsledku poškození textu se nám nezachovala.

Všimněme si ovšem jedné zvláštnosti u Měšovy a Zakirovy stély – po úvodní formuli následuje část, která je zasvěcena bohu – Měša výslovně na řádku 3 uvádí, že tuto stělu postavil na počest boha Kemoše. Po tomto prohlášení následuje část, která připomíná Měšovy vojenské úspěchy, v jejichž pozadí vždy stojí moabský bůh Kemoš, který dal Měšovi svou přízeň, a on tak mohl porazit své nepřátele. Toto je typické pro **tzv. dedikační nápisy**, které v první řadě mají oslavovat boha a pouze sekundárně připomínat panovníkovy skutky.⁸¹

Toto nás může vézt k závěru, že Měšova stéla v sobě kloubí dva literární styly – a to jak královský památeční nápis, tak i dedikační nápis - a nelze tak přesně určit jednotný druh. Podobně by se dala posuzovat i Zakirova stéla, ale na ní nacházíme jasně řečeno to, co je jejím účelem – Zakirovi se jednalo v první řadě o zaznamenání jeho vlastních úspěchů, viz II. sloup řádek 16. Měšova stéla žádnou takovou zmínku neobsahuje, ale jelikož závěr nápisu zcela chybí, tak nemůžeme s jistotou prohlásit, že nikdy takováto zmínka na ní neexistovala.

---

⁸¹ MILLER, M., *The moabite stone as a memorial stela*, str. 11.

Na základě výše řečeného a i přesto, že konec Měšovy stély chybí, ji můžeme po právu zařadit do skupiny památečných královských nápisů.⁸² Ano, druhá a třetí část mají každá odlišný charakter, ale hledíme-li na stélu jako na celek, zjistíme, že nám poskytuje celkovou retrospektivu Měšovy vlády, což je hlavním účelem královských památečných nápisů. Dále, zaměříme-li se především na slovesa, uvidíme, že velkou část tvoří slovesa v 1. osobě jednotného čísla – „*A já jsem postavil*“, „*A bojoval jsem*“, „*Šel jsem v noci a bojoval jsem.*“ Měša mluví především o sobě a o tom, co dokázal, zatímco v textu dedikačního nápisu král zastává funkci reproduktora a je uváděn ve třetí osobě.⁸³ Měša mluví o velkých činech, které on vykonal a které mají být zaznamenány jako zdůraznění jeho majestátu pro budoucí generace. Celkový ráz textu vyznívá trochu vychloubačně ze strany Měši, ale opustíme-li tento vychloubačný tón, je pro nás stéla důležitým historickým textem, který přispívá k poznání dějin.⁸⁴

---

⁸² Ovšem řazení stély mezi prozaické nápisy není jedinou možností, dle Moora se v případě Měšovy stély jedná o tzv. narativní poezii. Srov. DE MOOR, J. C., *Narrative poetry in Cannan: Svislé čárky na Měšově stéle mohou oddělovat verše, tudíž by se jednalo o poezii.* Tyto svislé čárky nejsou použity v textu bezúčelně, to by mohl autor použít tečky. Pokud se ale rozhodl pro kolmé čárky, učinil tak ze srozumitelného důvodu. Dle zásad textu, vypracovaných dle Kampen School of Theology – lomítka se téměř vždy shodují s koncem verše. V textu stély je celkem 41 svislých čárek a tudíž 41 veršů, které obsahují dohromady 65 případů vnitřního paralelismu, tj. shody mezi slovy nebo výrazy. Verše jsou dlouhé, obsahují nezávislá zájmena, opakující se paralelismy, imperativy atd. Dále vidíme 27 případů vnějšího paralelismu mezi sousedními slokami, jednotlivé sloky jsou sloučeny do vyšších celků, které nazýváme chvalozpěvy. Poškození stély nám však brání v tom, abychom učinili konečný závěr.

⁸³ MILLER, M., *The moabite stone as a memorial stela*, str. 11. Dle Millera se v případě Zakirovy stély jedná o nápis, v němž jsou spojeny oba literární žánry, podobný případ je i Měšova stéla.

⁸⁴ EMERTON, J. A., *The value of the Moabite stone as an historical source*, představuje teorii T. L. Thompsona, dle kterého se v případě Měšovy stély nejedná o historický text, nýbrž zapadá do literární tradice příběhů o králich minulosti a tudíž patří do fiktivního žánru, v důsledku čehož ji nemůžeme brát jako historický pramen. Dobu jejího vzniku tedy musíme posunout a rozhodně za jejího autora nemůžeme považovat krále Měšu. Thompson představuje čtyři důvody, na základě kterých došel k tomuto závěru: příběhy jsou vyprávěny v 1. osobě jednotného čísla, která je typická pro takovéto fiktivní nápisy (např. nápis Idrimi). Nápis má za účel připomínat výsadní postavení boha Kemoše, sám Měša se nazývá jeho synem. Stejně jako nápis Idrimi ukazuje Měšova stéla, že Měša vedl svou zemi k prosperitě. V textu se střídá více motivů a nemůžeme říci, zda je každý z nich vlastností nějakého fiktivního příběhu, nebo všechny dohromady tvoří jednu vlastnost. Toto Thompsonovo odůvodnění působí však nepřesvědčivě a ne zcela jasně.

2.4 VLASTNÍ PŘEKLAD TEXTU

Nyní bude následovat samotný překlad Měšovy stély, ve kterém se opět bude odrážet naše předchozí práce. Další české překlady lze nalézt v diplomové práci Michaely Klimešové,⁸⁵ dále také v knize Dr. V. Šandy Starosemitské nápisy⁸⁶ a také v počítačovém programu Ancient Texts Reader.

1. Já jsem Měša, syn Kémošetův⁸⁷, král Moábu, Di-
2. bónský. Můj otec kraloval nad Moábem 30 let a já kra-
3. loval po mém otci a učinil jsem tuto stélu pro Kemoše v Qarchohu. BM
??⁸⁸
4. 'Š protože mne zachránil od všech útočníků a protože mi dal vidět na
všechny, kteří mě nenávidí. Omrí
5. byl král Izaraele a utiskoval Moáb mnoho dnů, protože se Kemoš hněval
na svou zemi.
6. Následoval po něm jeho syn a on také řekl: „Budu utiskovat Moáb.“ Tak
řekl v mých dnech.
7. A shlédli jsem na něho a na jeho dům. A Izrael navždy zahynul⁸⁹. A Omrí
předtím vlastnil celou zemi
8. Mehadabskou. A sídlil v ní ve svých dnech a polovinu dní jeho synů, *to je*
čtyřicet let, ale
9. Kemoš *ji* vrátil za mých dnů. A já jsem postavil Balmaon a uničil jsem
v něm cisternu. A postavil jsem
10. Qirjaten. A Gádovci⁹⁰ sídlili v zemi Atarót od věčnosti, a král

---

⁸⁵ KLIMEŠOVÁ, M., *Měšova stéla, překlad a analýza epigrafického textu*, str. 14 – 16.

⁸⁶ ŠANDA, V., *Starosemitské nápisy*, str. 203 – 204.

⁸⁷ Miller nechává vzniklou lakunu za jménem **שמוש** bez doplňku, Měša se tudíž neoznačuje za syna krále, ale za syna boha Kemoše, tudíž za jeho služebníka.

⁸⁸ V hebrejském prepisu původního textu (viz kapitola 2.2) je na tomto místě uvedeno možné doplnění vzniklé lakuny. Zdá se ale, že na smysl textu nemá žádný vliv, tudíž v překladu jsou uvedeny pouze znaky, bez této úpravy.

⁸⁹ Pravděpodobně perfektum zdůrazněné absolutním infinitivem.

11. Izraele postavil *pro sebe* Atarót. A bojoval jsem proti *tomuto* městu a zmocnil jsem se ho. A zabil jsem všechny lid
12. *toho* města, *jako* smírnou oběť pro Kemoše a pro Moáb. A vrátil jsem odtud oltář DWD jeho a
13. táhl jsem ho před Kemoše v Qirjatu. A usadil jsem v něm Šaronyty⁹¹
14. a Macharity⁹². A řekl mi Kemoš: „Jdi a zmocni se Neba od Izraele.“
15. Šel jsem v noci a bojoval jsem proti němu od úsvitu⁹³ až do poledne.
16. A zmocnil jsem se ho a zabil jsem všechny, 7 000 *domorodých* mužů a cizinců a *domorodých* žen
17. a cizinek a konkubín, protože jsem je zasvětil pro Aštar-Kemoš. A vzal jsem odtud nádo-
18. bu (y) YHWH táhl jsem je před Kemoše. A král Izraele postavil
19. Jahas a sídli v něm, když bojoval proti mně. A vyhnal ho Kemoš z mé tváře. Vzal
20. jsem z Moábu 200 mužů a celou jeho vojenskou jednotku. Vyvedl jsem ji proti Jahasu a zmocnil se ho
21. a připojil *ho* k Dibónu. Já jsem postavil Qarchoh, zeď lesů a zeď
22. pevnosti. Postavil jsem jeho brány a postavil jsem jeho věže. Po-
23. stavil jsem palác královský a učinil jsem zdi nádrže pro pramen ve středu
24. města. Uvnitř města Qarchohu nebyla cisterna a řekl jsem všemu lidu:
„Udělejte
25. si každý cisternu ve svém domě.“ Kopal jsem příkopy pro Qarchoh pomocí Izaelských za-
26. jatců. Postavil jsem Aror a učinil jsem silnici v Anronu
27. postavil jsem Bet Bamot, protože bylo zbořeno. Postavil jsem Beser, protože bylo v ruinách,

---

⁹⁰ Dosl. Muž Gádovec.

⁹¹ Dosl. Muže Šaronského.

⁹² Dosl. Muže Macharského.

⁹³ Dosl. Od proražení úsvitu.

28. *a to s* pomocí 50-ti dibónských mužů, protože celý Dibón byl poslušný.
Kraloval jsem
29. nad stovkou měst⁹⁴, která jsem připojil k zemi. Postavil jsem
30. Mehadabu, Bet Diblatén a Bet Balmaon a zdvihl jsem tam N
31. ??? C'N země. A Chavronén sídlil v něm ?? B???WK??'Š
32. ?? WJ a řekl mi Kemoš: „sejdi a bojuj proti Chavronénu.“ A sestoupil jsem
33. ?? vrátil ho Kemoš v mých dnech a KL ??? DH odtud 'Š
34. ??? ŠT ŠDQ a já ??????

2.5 ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ

V předchozích kapitolách jsme se zabývali Měšovou stélou z pohledu literárního, důležitá pro nás byla otázka, do jakého literárního žánru ji můžeme zařadit. Ukázalo se, že dát jasnou odpověď není vůbec jednoduché. Stéla v sobě kombinuje prvky dvou literárních žánrů, a to královského památečního nápisu a dedikační stély. Můžeme ji tedy označit jako průsečík obou literárních žánrů, ale můžeme je i přiřadit pouze k jedné z těchto možností. Nakonec jsme Měšovu stélu zařadili mezi královské památeční nápisy, neboť poskytuje nám celkový zpětný pohled na období Měšovy vlády. Ovšem toto nemůžeme tvrdit se stoprocentní jistotou, text je poškozen, obsahuje mnoho konjunktur a konec zcela chybí.

Měša nechal zhotovit tuto stélu jako upomínku na sebe a své činy, mezi ně patří i osvobození Moábu od izraelské nadvlády. Představuje nám Moáb jako silný, který dokázal porazit i tak mocného protivníka jako byl Izrael. Ukazuje, že právě on byl tím pravým králem, který dokázal svou zemi osvobodit, na rozdíl od svých předchůdců, kteří pod Izraelem trpěli. Po vojenských úspěších nastává období prosperity, kdy Měša rozšiřuje a rekonstruuje získaná území a nadále

---

⁹⁴ Možná alternativa: nad stovkou ve městech.

upevňuje svou pozici. Především své vojenské úspěchy si Měša vykládá tím, že mu je nakloněn moábský bůh Kemoš, což by odpovídalo tehdejšímu teistickému pojetí světa, kdy bůh stál vždy v pozadí veškerého dění. Vděk za Kemošovu náklonnost Měša vyjadřuje na své stéle.

Stéla nám také poskytuje obraz o tom, jak vypadaly oblasti kolem Jordánu v 9. století před Kristem, na rozdíl od Bible, ze které se o tomto období, mám zde na mysli z hlediska rozmístění jednotlivých strategických staveb a území, též i z hlediska historie, mnoho nedovíme. Ale tomuto se budeme podrobněji věnovat v závěrečné části naší práce. Dozvídáme se také o praktikování lidských obětí v moábském náboženství⁹⁵, skrze které vzdává Měša svůj dík Kemošovi, který mu dal tu moc zvítězit nad nepřáteli.

Stéla je tedy pro nás důležitým pramenem a představuje další krok v poznávání starověkého světa a jeho tradic. Bylo o ní řečeno již mnohé, z počátku se odborníci zabývali rekonstrukcí textu a zkoumáním jazyka, ve kterém byla napsána. Později se staly předmětem jejich zájmu historicita jednotlivých výpovědí, které nám přináší. Objevily se i názory, v nichž byl její přínos k historii zpochybňován. My jsme se zabývali tím, co nám může jako památeční královský nápis nabídnout. Poskytuje nám obraz dějinných událostí, tak jak vypadaly z pohledu Moábu, tento obraz může být ovšem zkreslen Měšovou interpretací vlastních úspěchů, protože mu šlo hlavně o to zdůraznit svůj majestát a úspěchy. Pro lepší pochopení nám může pomoci konfrontace Měšovy stély s 2. knihou královskou.

---

⁹⁵ Srov. KUNZ-LÜBCKE, A., *Auf dem Stein und zwischen den Zeilen. Überlegungen zu einer kontrafaktischen Geschichte Israels am Beispiel von 2 Kön 3 und Mescha-Inschrift*, str. 10 – 11.

3. Srovnání obou textů

Nyní máme před sebou dva texty – **královský památeční nápis Měšova stéla**, mapující úspěšnou vládu moábského krále Měši, který vykonal mnoho velkých činů, jež jsou na stéle zachyceny a mají být uchovány pro budoucí generace a **prorockou legendu v 2 Král 3**, vyprávějící další z příběhů proroka Eliši. Obecně se má za to, že oba tyto prameny nám poskytují dva rozdílné pohledy na tutéž událost – izraelsko-moábskou válku o nezávislost.

Ale zamysleme se na chvíli. Je tomu skutečně tak? Máme před sebou dva prameny, které vypráví o tomtéž? Odpověď na tuto otázku nemusí být tak jednoznačná. Jak v Měšově stéle, tak i v 2 Král 3 není zpráva o izraelsko-moábském konfliktu tím hlavním, co má být sděleno. Na stéle figuruje moábské vítězství nad Izraelem jako jeden z mnoha Měšových úspěchů. Tato událost zapadá do stručného popisu války mezi Moábem a Izraelem, která probíhala mezi Měšou a nejmenovaným izraelským králem. V 2 Král 3 je válečné tažení Izraele spojeno s prorockou legendou a tvoří v podstatě pouze jakési kulisy pro příběh, který se odehrává mezi prorokem Elišou a králem Jorámem. Zaměříme se tedy pouze na jednotlivé výpovědi 2 Král 3 a Měšovy stély o konfliktu mezi Izraelem a Moábem. 2 Král 3 označuje za izraelského protivníka moábského krále Měšu, jenž se vzepřel králi Jorámovi – není nikde uvedeno, co přesně moábský král provedl, je možné, že odmítl platit dále vazalský poplatek nebo začal podnikat jednotlivé vojenské útoky proti Izraeli – a ten se rozhodl proti vzpurnému vazalovi zakročit vojensky. Při popisu vojenského tažení je autor překvapivě strohý, konkrétně nejmenuje žádné moábské město, používá jen nejasné výrazy, zmiňuje se pouze o městě Kir-harašet, kde se odehrává rozhodující událost celé bitvy.⁹⁶ Měšova stéla se zmiňuje o tom, že moábský král porazil Omrího syna,

---

⁹⁶ NA'AMAN, N., *The Contribution of Royal inscriptions for a re-evaluation of the Book of Kings as a historical source*, str. 4: Na rozdíl od královských nápisů, které vznikaly na základě rozkazu krále nebo dle výpovědi očitých svědků událostí, Knihy královské vznikaly až mnohem později přibližně v 7. století před Kristem a autor byl pak zcela závislý pouze na zdrojích, které měl ve své

jeho jméno není nikde uvedeno. Výraz ׀בּ může znamenat buď přímo syna Omriho (tedy Achaba), ale i také některého z následujících Omriho potomků. Navíc nikde na stéle není uvedena zmínka o válečném tažení tří králů proti Moábu. 2 Král 1,1 uvádí, že po smrti Achaba Moáb odpadl od Izraele, ovšem po Achabově smrti nejprve vládl Achazjáš (1 Král 22,40) a až poté, co zemřel, se na izraelský trůn dostává Joram. Ve spojitosti s 2 Král 1,1 by mohl být tím nejmenovaným izraelským králem z Měšovy stély i Achazjáš. I když vládl krátce, mohl se pokusit vzpurného moábského krále porazit, což se mu ve finále nepodařilo. Měša tak získal zpět nezávislost pro Moáb a mohl dál upevňovat svou pozici a rozšiřovat své území, protože následující činy, které jsou na stéle uvedeny, již předpokládají nezávislost Moábu na Izraeli⁹⁷, a při těchto jednotlivých krocích k upevnění a rozšíření svého území, se mohl moábský král střetnout s nástupcem Achazjáše, Joramem, tak jak nám to vypráví 2 Král 3.

Mezi stélou a 2 Král 3 je opravdu mnoho rozdílných prvků, mluví proti tomu, že by se jednalo o popis téže události. Jak jsme již uvedli, stéla postrádá zmínku o válečném tažení proti Moábu, autor se soustřeďuje jen na výčet jednotlivých králových úspěchů. Ovšem zatímco Měša uvádí i podrobný popis dobytých území, jmenuje především národ Gádovců, který tvořil izraelské obyvatelstvo na moábském území, když toto území Měša získá zpět, tak jej obětuje svému bohu, tak 2 Král 3 se o izraelském obyvatelstvu na moábském území vůbec nezmiňuje, přičemž by měl být právě osud izraelského obyvatelstva v Zajordání jednou z hlavních starostí pro izraelského krále. Měšova stéla se také zmiňuje o pevnosti Jahasu, kterou nechal postavit izraelský král⁹⁸, nejspíše proto, aby chránil zemi Atarót a její obyvatelstvo. Pokud tedy stála pevnost na moábském území

---

době k dispozici. Na základě provedených analýz musíme bohužel konstatovat, že v Jeruzalémě žádné důvěryhodné zdroje k dispozici nebyly.

⁹⁷ Srov. MILLER, M., *The moabite stone as a memorial stela*, str. 13.

⁹⁸ Srov. STERN, D. P., *Of Kings and Moabites: History and Theology in 2 Kings 3 and the Meshah Inscription*, str. 5: jméno izraelského krále, který nechal postavit Jahas, není uvedeno, mohl to být Omri i Achab.

obývaném Izraelci, nabízí se otázka, proč 2 Král 3 nechává tři krále a jejich vojsko jít přes edómskou poušť, tou delší a daleko hůře schůdnější cestou. Snad proto, že autor potřeboval vhodnou příležitost k tomu, aby mohl do děje zasáhnout prorok Eliša nebo snad proto, že Měša již dobyl všechna území, obývaná Izraelci? Pokud dobyl, nabízí se otázka, proč se král Jóram nepokusil získat zpět ztracená území a pak dál postupovat proti moábskému králi. Snad předpokládal, že porážkou krále získá ztracená území snadněji zpět. Ovšem 2 Král 3 nám představuje izraelské vojsko jako velice silné, které poté, co vpadne do Moábu, jím rázně postupuje a vše ničí. Protivník se nevzmůže na žádný větší odpor a nakonec je obklíčen a jeho porážka je téměř neodvratitelná. Proč by král s takto silným vojskem táhl delší a náročnější cestou, když by si mohl probít cestu přes moábské území? V odpovědi na tuto otázku nám Měšova stéla nijak nepomůže. Popis jednotlivých bitev s Izraelem zde není uveden a navíc stéla neprezentuje moábské vojsko jako slabé; naopak tím, že dokázalo na svém původním izraelském pokořiteli vybojovat zpět ztracená území a nezávislost pro Moáb, se ukazuje jako rovný protivník pro Izrael.

Vidíme, že obě zprávy, pokud skutečně mluví o stejné události, jsou nejasné a obsahují mnoho rozdílných tvrzení, které nám brání uvěřit tomu, že se v obou jedná o tutéž událost. V literatuře, kterou jsme měli ke své práci k dispozici, jsou všichni odborníci za jedno v tom, že tím nejmenovaným izraelským králem z Měšovy stély je Jóram, a tak oba texty popisují stejnou událost, nahlíženou ale z odlišných stanovisek. Kde tedy jednotliví odborníci berou tu jistotu, že se jedná o dva různé popisy jedné události? Bohužel musíme konstatovat, že při studiu literatury nebyl neobjeven žádný argument či důkaz, který by jasně osvětloval, jak k tomuto závěru došli. Je tedy i možné, že každý z textů zmiňuje naprosto rozdílnou událost. V tomto okamžiku, na konci naší práce, musíme konstatovat, že oba zmíněné texty nám poskytují jen nejasnou zmínku o jakémsi konfliktu mezi Moábem a Izraelem. Nelze se stoprocentní jistotou prohlásit, že je o dva rozdílné pohledy na tutéž událost, ale ani že každý z textů mluví o jiné události. Ani jeden z textů neobsahuje popis válečného tažení, Měšova stéla nejmenuje

izraelského krále, 2 Král 3 se pouze letmo zmiňuje o porážce izraelského vojska, jež nebyla porážkou vojenskou, ale spíše morální. Ano, obě zmínky jsou příliš stručné a nepodobné na to, abychom pronášeli konečný a jasný závěr.

Mají tedy tyto texty vůbec něco společného? Může nám znalost jednoho textu pomoci k lepšímu pochopení toho druhého?

Vidíme, že v pozadí obou líčených událostí stojí teistické pojetí dějin – je to právě bůh Izraele a Moábu, který dává příkaz k útoku – Měšova stéla řádky 14 a 32 – Kemoš dvakrát dává Měšovi povel, aby zaútočil. V 2 Král 3 předává Hospodinův rozkaz k útoku prorok Eliša – 2 Král 3, 19. A je to znovu boží slovo, které v obou případech ukončuje minulou situaci, která byla ve znamení bídy a neúspěchu – za Měšova otce trpěl Moáb pod izraelskou nadvládou, ale Měša postupně z pokořeného Moábu činí vítězný Moáb, a to díky náklonnosti boha Kemoše a jeho rozkazům. Tak i v 2 Král 3 je to právě Boží slovo, které bylo králům sděleno skrze proroka Elišu, které ukončuje jejich trápení kvůli nedostatku vody.⁹⁹

Shodně v obou dílech nalézáme zmínku o lidských obětech, pohlédneme-li však na původní znění, zjistíme, že se jedná o dva odlišné výrazy a koncepty. Měšova stéla se o lidské oběti zmiňuje na řádcích 11-12 a 16-17 – obě zmínky se týkají מרת, což je náboženský vojenský rituál, při kterém „*jsou plody vítězství přenechány bohu.*“¹⁰⁰ Událost lidských obětí není na Měšově stéle opatřena žádným zvláštním komentářem, naopak působí, jako by se jednalo o zcela běžnou praxi. Stejně tak zmínky o מרת můžeme nalézt ve Starém Zákoně.¹⁰¹

---

⁹⁹ Srov. KUNZ-LÜBCKE, A., *Auf dem Stein und zwischen den Zeilen. Überlegungen zu einer kontrafaktischen Geschichte Israels am Beispiel von 2 Kön 3 und Mescha-Inschrift*, str. 13 – 15.

¹⁰⁰ DE VAUX, R., *Ancient Israel, Its Life and Institutions*, str. 260.

¹⁰¹ Jz 6,18 – 24; 1 Sam 15; Dt 13,13 – 18 aj.

Naproti tomu zmínka o lidské oběti v 2 Král 3,27 se týká **עלה**, což je celopal. Zde se jedná o zcela výjimečnou situaci, kdy Měša, který se cítí ohrožen, obětuje na hradbách svého syna¹⁰².

Oba texty shodně vnímají boha a jeho působení v dějinách svého národa. Stejně tak zmínky o lidských obětech v obou textech odrážejí tehdejší náboženskou praxi.

---

¹⁰² Autor 2 Král 3 může být ovlivněn praktikováním lidských obětí, k němuž snad docházelo pod fénickým kulturním vlivem, jak nás o tom spravují fénické a punské nápisy, srov. KUNZ-LÜBCKE, A., *Auf dem Stein und zwischen den Zeilen. Überlegungen zu einer kontrafaktischen Geschichte Israels am Beispiel von 2 Kön 3 und Mescha-Inschrift*, str. 9 – 10. V Bibli nalezneme dva příběhy o obětování dětí, jeden je v 2 Král 3 a druhý v Sd 11, kdy Jiftách obětuje svou dceru Hospodinu jako díky za to, že mu dal vítězství nad nepřáteli. V druhém případě ale není událost oběti nijak okomentována, na rozdíl od oběti v 2 Král 3, kdy je její účinek na Izrael doslova destruktivní a znamená porážku. K dalším případným textům o lidských obětech v starověkém Izraeli viz DE VAUX, R., *Ancient Israel, Its Life and Institutions*, str 442 – 443.

Závěr

V úvodu této práce jsme si položili otázku, zda nám Měšova stéla a 2 Král 3 poskytují dva pohledy na tutéž událost, či nikoliv. Jako první krok bylo potřeba přistoupit k analýze obou textů. Zjistili jsme, že Měšova stéla se soustřeďuje na výčet úspěchů dosažených během Měšovy vlády, zatímco 2 Král 3 představuje prorockou legendu ze života proroka Elíši. Jedná se tedy o dva odlišné literární druhy. Vidíme, že v pozadí obou se odehrává izraelsko-moábský konflikt, shodně zasazený do období vlády moábského krále Měši, avšak popisy tohoto konfliktu jsou v obojím případě odlišné. Domníváme se, že toto není dostatečný argument pro to, abychom tvrdili, že se jedná o líčení téže události. Ovšem tuto možnost nelze ani bezpečně vyloučit, dokud nebudeme mít další prameny poskytující nám informace o téže době.

Použitá literatura

Primární literatura

Biblia hebraica stuttgartensia. 4., upravené vydání, Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft, 1990. ISBN 3-438-05219-9.

GIBSON, J. C. L., *Textbook of Syrian Semitic Inscriptions, Volume I: Hebrew and Moabite Inscriptions*. Oxford : Clarendon Press, 2002. ISBN 0-19-813159-3.

Sekundární literatura

ANDERSEN, F. I., Moabite Syntax. In *Orientalia*. 1966, č 35, str. 81 – 120.

BAR-EFRAT, S., *Narrative art in the Bible*. Sheffield : Sheffield Academic Press, 1989. ISBN 1-85075-138-2.

BIČ, M., Der Prophet Amos – ein Heapatoskopos. *Vetus Testamentum*, 1951, č. 1, str. 293 – 296.

DEARMAN, A (ed.), *Studies in the Mesha inscription and Moab*. Atlanta, Georgia : Scholars Press, 1989. ISBN 1-55540-357-3.

EMERTON, J. A., The value of the Moabite stone as an historical source. *Vetus Testamentum*. 2002, č. 52, str. 483 – 492.

FINKLESTEIN, I.; SILBERMAN, N. A., *Objevování Bible. Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Přeložila Čapková Marie, Praha : Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-869-3.

GIBSON, J. C. L., *Textbook of Syrian Semitic Inscriptions, Volume II: Aramaic inscriptions including inscriptions in the dialect of Zenjirli*. Oxford : Clarendon Press, 2003. ISBN 0-19-813186-0.

HENTSCHEL, G., *2 Könige*, Die Neue Echter Bibel. Würzburg : Echter Verlag, 1985. ISBN 3-429-00948-0.

HERIBAN, J., *Průručný lexikón biblických vied*. 2. revidované vydání. Bratislava : Don Bosco, 1994. ISBN 80-85405-13-X.

HOBLÍK, J., *Proroci, jejich slova a jejich svět*. Praha : Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-948-5.

JAVORNICKÝ, D., Zápletka v poetice starozákonních narativů. *Studie a texty*

Evangelické teologické fakulty. 2008, č. 13, str. 180-206.

KLIMEŠOVÁ, M., *Překlad a analýza epigrafického textu*. Diplomová práce, ETF UK Praha, 2009.

KUNZ-LÜBCKE, A., Auf dem Stein und zwischen den Zeilen. Überlegungen zu einer kontrafaktischen Geschichte Israels am Beispiel von 2 Kön 3 und Mescha-Inschrift. In *Biblische Zeitschrift*. 2007, č. 51, str. 1 – 22.

LONG, O. B., 2 Kings III and genres of prophetic narrative. *Vetus Testamentum*. 1973, č. 23, str. 337 – 348.

MILLER, M., The Moabite stone as a memorial stela. *Palestine Exploration quarterly*. 1974, č. 106, str. 9-18.

DE MOOR, J. C., Narrative poetry in Canaan. *Ugarit-Forschungen*. 1988, č. 20, str. 149-171.

NA'AMAN, N., The Contribution of Royal inscriptions for a re-evaluation of the Book of Kings as a historical source. *Journal for the Study of the Old Testament*. 1999, č. 82, str. 3 – 17.

PAVERA, L.; VŠETIČKA, F., *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1.

PÍPAL, B., *Hebrejsko-česky slovník ke Starému zákonu*. 3. vyd. Praha : Kalich, 1997. ISBN 80-7017-121-9.

SEGERT, S., Die Sprache der moabitischen Königsinschrift. In *Archiv Orientalní*. 1961, č. 29, str. 197 – 267.

SMELIK, K. A. D., The literary structure of king Mesha inscription. *Journal for the Study of the Old Testament*. 1990, č. 46, str. 21 – 30.

SKA, J. L., „Our Father Have Told Us“. *Introduction to the Analysis of Hebrew Narratives*. Roma : Editrice pontificio istituto biblico, 2000.

ISBN 88-7653-593-4.

STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE ČESKOBRATRSKÉ CÍKRVY EVANGELICKÉ, *Starý Zákon*, překlad s výkladem, *Knihy královské a Druhá paralipomenon*. Praha : Kalich, 1980. ISBN neuvedeno.

STERN, P. D., Of Kings and Moabites: History and Theology in 2 Kings 3 and the Mesha Inscription. *Hebrew Union College Annual*. 1993, č. 64, str. 2-11.

ŠANDA, V., *Starosemitské nápisy*. Praha : Cyrilo-methodějská knihtiskárna a nakladatelství, 1912. ISNB neuvedeno.

DE VAUX, R., *Ancient Israel. Its Life and Institutions*. London : Darton, Longman & Todd, 1961. ISBN 0-8028-4278-X.

WÜRTHWEIN, E., *Die Bücher der Könige, 1. Kön. 17-2. Kön. 25*, Das Alte Testament Deutsch. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1984. ISBN neuvedeno.

Elektronické zdroje

LIVINGSTON, G.H., פִּשְׁעַ. In BibleWorks 7, LAIRD HARRIS, R. (ed.), *Theological Wordbook of the Old Testament*. In BibleWorks, verze 7.0.012g, 2006.

MACKERLE, A., KUČEROVÁ, V., ZAPLETALOVÁ, K., *Ancient Texts Reader*. Verze 2.0, České Budějovice : Katedra biblických věd, Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2010.

Ke stažení http://www.tf.jcu.cz/katedry/kbv/o_katedre/atr

ABSTRAKT

KUČEROVÁ, V., *Méšova stéla a její přínos k interpretaci třetí kapitoly Druhé knihy královské*. České Budějovice, 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra biblických věd. Vedoucí práce A. Mackerle.

Klíčová slova: Méšova stéla; 2 Král 3; Elíša; Bible; Méša; Moáb; Jóram; literární analýza; prorocké legenda; královský památeční nápis.

Práce se zabývá synchronní literární analýzou dvou starověkých textů – 2 Král 3 a Méšovy stély, jež se shodně zmiňují o izraelsko-moábském konfliktu a jsou tak považovány za dva rozdílné pohledy na identickou událost. Úkolem této práce bylo zjistit, zda je tomu skutečně tak či nikoliv.

Oba texty byly zanalyzovány, definovány literárním žánrem a následně byly vzájemně porovnány výpovědi z obou textů o vojenském izraelsko-moábském konfliktu. Ve výsledku bylo zjištěno, že nelze s jistotou prohlásit, zda se v obou případech jedná či nejedná o shodnou událost.

ABSTRACT

KUČEROVÁ, V., *The Mesha's stele and its relevance for the interpretation of 2 King 3*. České Budějovice, 2010. Department of Biblical Studies. Supervisor: A. Mackerle.

Key words: Mesha's stele; 2 King 3; Elisha; Bible; Old Testament; Mesha; Moab; Jehoram; Literary analysis; prophetic legend; royal inscriptions.

The paper is concerned with the synchronic analysis of two ancient texts, i. e. 2 Kings 3, and the Mesha's stele. Both of them mention an Israelite-Moabite conflict, and it is said they contain two different reports of the same event. The purpose of this thesis is to reconsider this assertion.

Both texts were analyzed and their respective literary genres were determined. Then the texts were compared with regard to the aforementioned conflict. At the end of the paper the author concludes, it is neither possible to affirm with any certainty, that both texts reflect the same historical event, nor to disprove it.